

DOSSIER

Ondernemingen
in de tijd van sociale
en ecologische uitdagingen:
Brussel en de Shifting Economy

APRIL 2024

05

03 WOORD VOORAF

04 IN DE KIJKER

→ Volgend Debat

05 DOSSIER

→ Ondernemingen in de tijd van sociale en ecologische uitdagingen: Brussel en de Shifting Economy

21

21 FOCUS

→ Gezamenlijk initiatiefadvies - Sectoroverschrijdende inventaris van het kwalificerend onderwijs en de beroepsopleiding, meer bepaald van het alternerend leren

23 DE ADVIEZEN VAN BRUPARTNERS

→ Adviezen uitgebracht tussen 16 november en 22 februari 2024

26

26 DE DEBATTEN VAN BRUPARTNERS

- "Het netwerk van S-treinen: welk gebruik voor en door de Brusselaars?" - Met Jihane Annane en Isabelle Thomas
- "Taalonderwijs in Brussel: hoe en waarom moet het worden gepromoot?" - Met Anne Posma
- "De Brusselse arbeidsmarkt: tussen inhaalbeweging en structurele uitdagingen" - Met Geoffrey Minne

34

34 NIEUWS IN HET KORT

- Sociale Top 2024
- De gedeelde mobiliteit beter gereguleerd te Brussel

35 PUBLICATIES

- Rapport 2024 van het Brussels Comité van Klimaatdeskundigen
- Sociaaleconomisch Overzicht 2023

Moeder Natuur

De terugkeer van de lente brengt onvermijdelijk verandering. Het geeft ons energie, brengt ons naar buiten en naar andere mensen toe, en doet ons reeds dromen van mooie zomeravonden. Elk jaar tijdens dezelfde periode herontdekt de mensheid haar nauwe band met Moeder Natuur en wordt ze herinnerd aan de dringende noodzaak om haar te beschermen.

Het vermogen van de natuur om zich aan te passen, te vernieuwen en te transformeren, onvermoeibaar met elk voorbijgaand seizoen, is iets waar de maatschappij en de bedrijfswereld best lessen uit kunnen trekken. De sociale en milieu-uitdagingen, waarmee we nu maar al te goed vertrouwd zijn, vereisen dat we onze productie- en consumptiepatronen veranderen om te evolueren naar samenlevingen die meer respect hebben voor de planeet en haar grondstoffen, en om iedereen in staat te stellen zijn potentieel op een waardige manier te ontplooien. Gezien hun impact op de wereld om hen heen, hebben bedrijven een belangrijke rol te spelen.

Jan De Brabanter
Voorzitter

Achter het anglicisme "*Shifting Economy*" schuilt een van de grootste uitdagingen van het Brussels gewest: de Brusselse economische actoren aanzetten om over te schakelen op een duurzame economie die eerbied opbrengt voor het milieu en de burgers en zo bijdraagt tot de globale sociale en milieudoelstellingen.

De economische actoren kunnen deze uitdaging echter niet alleen aan. De Brusselse ondernemingen hebben de overheid nodig om hen te begeleiden en te steunen bij deze transitie, zonder daarbij iemand aan zijn lot over te laten. Hetzelfde geldt voor de werknemers die het hart van de onderneming uitmaken. De overgang naar een duurzame samenleving brengt ongekende veranderingen inzake werkgelegenheid met zich mee. Ook zij moeten betrokken en ondersteund worden en zo bijdragen aan de algemene doelstelling van de transitie van de economie.

Het was in deze geest dat de sociale partners binnen Brupartners op actieve wijze hebben deelgenomen aan de werkzaamheden die hebben geleid tot de ontwikkeling van de *Shifting Economy*. Dit gebeurde door bedrijven en werknemers bewust te maken van de uitdagingen van de economische transitie en de instrumenten die voor hen beschikbaar zijn, en door er tegelijkertijd voor te zorgen dat hun belangen worden verdedigd.

Als vertegenwoordigers van de ondernemers en werknemers steunen we de visie van de Brusselse regering voor een duurzame economische transitie, een visie die overigens nauw verbonden is met de bredere ambities van Europa om bedrijven aan te moedigen om criteria op het vlak van milieu, maatschappij en bestuur - met andere woorden, een ESG-beleid - op te nemen in de strategie en rapportage van de onderneming. Wij onderschrijven deze visie, maar bij het concretiseren van de transitie moet ook voorrang worden gegeven aan de economische realiteit en de materiële en technologische mogelijkheden van vandaag en morgen om de doelstellingen te bereiken. Indien er geen rekening wordt gehouden met deze elementen, dan zal het erg moeilijk zijn om de visie te implementeren.

Volgend Debat

Brupartners nodigt u eind april uit voor zijn volgende Debat: "De Brusselse voetgangerszone: evaluatie, troeven en uitdagingen".

Zoals gewoonlijk zal een gedetailleerde opgave van het behandelde onderwerp en een voorstelling van de sprekers te gepasten tijde op de internetsite en de sociale netwerken van Brupartners worden geplaatst. Personen die reeds in de verzendingslijst van Brupartners zijn opgenomen, worden eveneens per e-mail uitgenodigd.

Indien u **op de hoogte wil blijven** van de actualiteit, publicaties en evenementen van Brupartners, volstaat het om hiertoe een aanvraag te richten tot communication@brupartners.brussels.

Dossier

Ondernemingen in de tijd van sociale en ecologische uitdagingen: Brussel en de Shifting Economy

Sociale en ecologische uitdagingen dwingen ons om onze productie- en consumptiepatronen te veranderen om te komen tot samenlevingen die meer respect hebben voor de planeet en haar hulpbronnen, en die iedereen in staat stellen zich waardig te ontplooien. Ondernemingen spelen een sleutelrol in het behalen van deze doelstellingen, dankzij de aanzienlijke impact die hun acties op de wereld om hen heen kunnen hebben. Ondernemingen zijn zich bewust van deze realiteit en hebben niet gewacht om spontaan initiatieven te nemen op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen om de sociale en milieueisen in hun activiteiten te integreren. Gelijktijdig met deze beweging zijn er wereldwijd steeds meer normen en regels ingevoerd om ondernemingen aan te moedigen of zelfs te dwingen om hun activiteiten te veranderen en om hen daarbij te ondersteunen. In maart 2022 heeft het Brussels Gewest de « Shifting Economy » aangenomen, een ambitieuze strategie voor economische transitie die het transitieproces in de Europese hoofdstad moet versnellen en van Brussel een koploper op dit gebied moet maken. Wat betekent dit alles in de praktijk? Dit dossier zal trachten enkele antwoorden te geven.

1. INLEIDING

De sociale en ecologische impact van ondernemingen is een belangrijke inzet geworden in de huidige context van groeiende bezorgdheid over klimaatverandering, milieubederf en sociale ongelijkheden. Als belangrijke actoren van de wereldeconomie spelen ondernemingen een belangrijke rol in de manier waarop deze cruciale uitdagingen worden aangepakt.

De wereldwijde economische groei van de afgelopen decennia heeft welvaart en ontwikkeling met zich meegebracht, maar is ook gepaard gegaan met een aanzienlijke toename in het verbruik van natuurlijke hulpbronnen en de uitstoot van broeikasgassen. Deze economische groei is soms bereikt ten koste van het leefmilieu, met gevolgen op het gebied van klimaatverandering, verlies van biodiversiteit en aantasting van ecosystemen.

Gelijktijdig hebben de veranderende maatschappelijke bekommernissen ondernemingen een centrale plaats gegeven in de debatten over sociale rechtvaardigheid, bedrijfsethiek en verantwoordelijkheid naar gemeenschappen toe. Consumenten zijn zich steeds meer bewust van de impact van hun keuzes en verwachten dat ondernemingen duurzame en ethische praktijken in hun activiteiten integreren. Ook investeerders beoordelen

prestaties steeds vaker niet alleen in termen van financieel rendement, maar ook in termen van criteria op het gebied van leefmilieu, maatschappij en bestuur.

Het groeiende bewustzijn van consumenten, investeerders en overheden over deze uitdagingen heeft de vraag naar maatschappelijk verantwoorde en milieuvriendelijke ondernemingen gestimuleerd. In deze context moeten ondernemingen een evenwicht vinden tussen winstgevendheid en verantwoordelijkheid voor de planeet en de maatschappij. Veel ondernemingen begrijpen al dat het hanteren van duurzame praktijken niet alleen een morele verplichting is, maar ook een

strategie om hun levensvatbaarheid op lange termijn te verzekeren.

De ontwikkeling van initiatieven en regelgevingen op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) is wereldwijd in een stroomversnelling geraakt, wat duidt op een belangrijke evolutie in de manier waarop ondernemingen duurzame praktijken integreren. Ook zijn er op verschillende niveaus regelgevende kaders aangenomen om **MVO** te versterken en transparantie inzake ecologische, sociale en bestuurskwesties te eisen. Gelijklopend nemen ondernemingen vrijwillig MVO-initiatieven om aan de groeiende duurzaamheidsverwachtingen van consumenten en investeerders te voldoen.

Van haar kant heeft de Brusselse regering in **maart 2022** een **Gewestelijke Strategie voor economische transitie, de Shifting Economy**, aangenomen. Dit initiatief onderstreept het engagement van het Gewest voor een **duurzamer economisch model**, met de nadruk op transitie naar milieuvriendelijke en sociaal verantwoorde praktijken. Deze strategie is gericht op het koolstofvrij maken van de economie, het versterken van de veerkracht ervan en het helpen verminderen van mondiale uitdagingen zoals klimaatverandering en ongelijkheid. Door duurzaamheid centraal in haar agenda te stellen, geeft de Brusselse regering een sterk signaal af en moedigt ze ondernemingen aan om actief bij deze transitie betrokken te raken.

2. BRUSSEL IN DE TIJD VAN SOCIALE EN ECOLOGISCHE UITDAGINGEN

2.1. Klimaatverandering

Volgens Copernicus, de Europese studiedienst voor klimaatverandering¹, is **2023 officieel bevestigd als wereldwijd het warmste jaar** sinds het begin van de

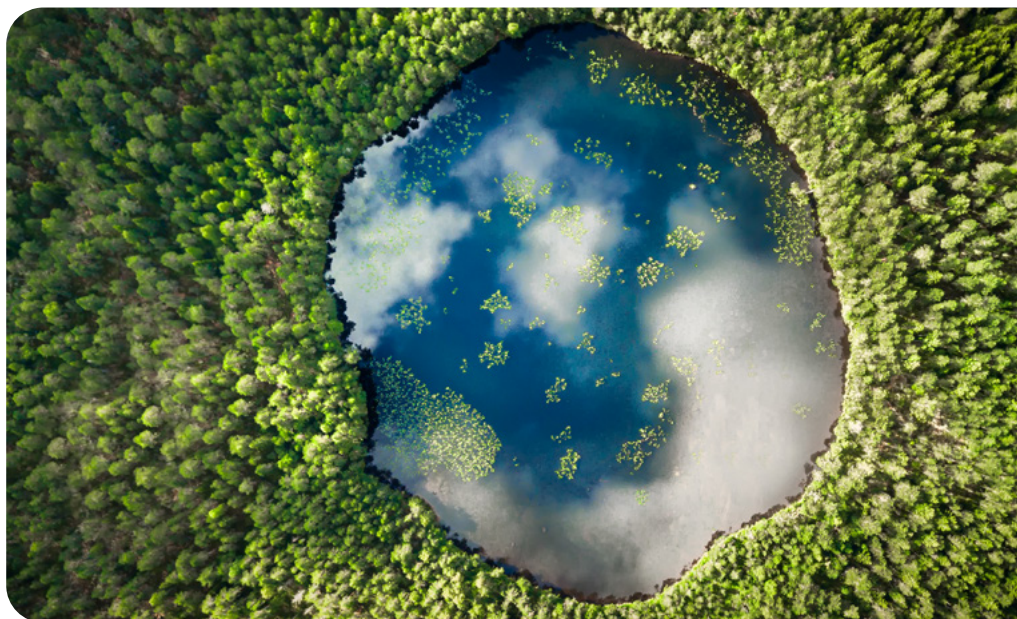
metingen in 1850. De gegevens tonen een temperatuurstijging van 1,48°C ten opzichte van het pre-industriële gemiddelde van 1850-1900, en een jaargemiddelde van 14,98°C, waarmee het vorige record van 2016 met 0,17°C wordt overtroffen. De grens van 1,5°C, de doelstelling van het Klimaatakkoord van Parijs, is niet meer ver weg, hoewel we erop moeten wijzen dat deze stijging in één jaar niet betekent dat de drempel van 1,5°C voorgoed is bereikt. Klimaatvariabiliteit brengt warmere en koudere jaren met zich mee, maar dit verandert niets aan de trend van gemiddeld 0,1°C opwarming per decennium. De gemiddelde temperatuur op aarde blijft stijgen, tot het punt waarop de doelstelling van 1,5°C volgens het Intergovernmental Panel on Climate Change (**IPCC**) rond 2030 bereikt zou kunnen worden, tien jaar eerder dan de laatste schatting.

Voor België geeft het Koninklijk Meteorologisch Instituut (**KMI**) in zijn laatste klimaatrapport² dat in 2020 werd gepubliceerd, aan dat de gemiddelde jaartemperatuur sinds 1890 aanzienlijk is gestegen en nu +1,9°C bedraagt. In Ukkel was de gemiddelde jaartemperatuur voor 2020 en 2022 2,3°C hoger dan het gemiddelde voor de

periode 1961-1990, waardoor dit de twee warmste jaren waren sinds het begin van de temperatuurmetingen in 1833. Het jaar 2023 bezet de derde trede van dit trieste podium. En als de opwarming van de aarde 1,5°C bereikt, kan dit oplopen tot 4°C in Brussel³. Dit verschil kan worden verklaard door het feit dat het eerste niet alleen de opwarming van het aardoppervlak weerspiegelt, maar ook die van de oceanen, die 70% van het aardoppervlak uitmaken. Deze fungeren als buffers die de opwarming van de atmosfeer "absorberen" en vertragen. Naast dit fenomeen zijn er de hitte-eilanden die verband houden met de sterke verstedelijking van de grote steden en de concentratie van menselijke activiteiten.

Stijgende temperaturen hebben een steeds grotere impact en verwoestende extreme weersomstandigheden komen steeds vaker voor. Een paar graden warmer lijkt misschien onbeduidend, vooral in een land als België waar het weer niet altijd mild is, maar zo'n stijging kan leiden tot **grote veranderingen in ons dagelijks leven**, vooral in een dichtbevolkte stad als Brussel.

In een rapport dat in opdracht van de **Nationale klimaatcommissie**

¹ Copernicus (9 januari 2024). Copernicus: 2023 is het warmste jaar ooit gemeten, met wereldwijde temperatuur dicht bij de grens van 1,5°C [Persbericht]: https://climate.copernicus.eu/sites/default/files/2024-01/2023GlobalClimateHighlights_FR_1.docx.

² <https://www.meteo.be/nl/info/nieuwsoverzicht/het-kmi-stelt-zijn-nieuwe-klimaatrapport-voor>.

³ <https://bx1.be/categories/news/a-bruxelles-le-rechauffement-climatique-pourrait-atteindre-4-degres/>.

werd opgesteld en in 2020 werd gepubliceerd⁴, wordt een **somber beeld voor de komende decennia** geschetst. Het aantal hittestagedagen zal toenemen, in het bijzonder in de steden. Het KMI wijst er ook op dat droogtes vaker zullen voorkomen, wat gevolgen kan hebben voor de landbouwopgroenten en de watervoorziening in bepaalde delen van het land.

Het is voor niemand een geheim meer dat **broeikasgassen (BKG's) de belangrijkste oorzaak zijn van stijgende temperaturen en klimaatverstoring**, in het bijzonder kooldioxide (CO₂), dat voornamelijk afkomstig is van de uitstoot van fossiele brandstoffen (kolen, olie, gas). In 2023 bedroeg de wereldwijde CO₂-uitstoot 40,9 miljard ton (40,9 gigaton CO₂), een recordniveau, en een stijging van 1,1% ten opzichte van 2022 volgens het Global Carbon Budget⁵.

De belangrijkste sectoren die in 2022 wereldwijd CO₂ uitstoten zijn de verwerkende nijverheid (30%), de landbouw (23%), woningen en tertiaire gebouwen (16%), vervoer (15%), de energienijverheid (12%) en afvalstoffen (4%)⁶.

CO₂ is ook het belangrijkste BKG dat in Brussel wordt uitgestoten (91% in 2021)⁷. De belangrijkste bronnen van CO₂-emissies zijn **residentiële en tertiaire gebouwen** (verwarming, sanitair warm water, koken), goed voor 57%, **het wegvervoer** voor 23% en de **industriële energiesector**. Er moet worden opgemerkt dat de algemene trend in broeikasgasemissies sinds 2005 neerwaarts is, ondanks enkele lichte stijgingen. Tussen 2004 en 2021 zijn vooral de emissies van gebouwen gedaald.

Met deze feiten in het achterhoofd is het gemakkelijk om in te zien dat **het meer dan noodzakelijk is om de uitstoot van fossiele brandstoffen te verminderen**. De acties die tot nu toe zijn ondernomen, zijn waarschijnlijk niet tegen de uitdaging

opgewassen. De VN heeft het keer op keer herhaald: als we enige hoop willen koesteren op een toekomst waarin het klimaat leefbaar blijft, moeten we de uitstoot van broeikasgassen tegen 2030 met 45% verminderen. Nu 2024 van start is gegaan, hebben we nog maar 6 jaar om deze doelstelling te behalen.

De meerderheid van de wereldbevolking is het erover eens dat het klimaat ontregeld is, dat het ingrijpend verandert en dat actie nodig is. Tijdens COP28 werd een overeenkomst bereikt over het uitfaseren van fossiele brandstoffen, zij het op een voorzichtige basis, wat bewijst dat deze kwestie onvermijdelijk wordt. Maar dit zal niet volstaan. **Alle delen van onze samenlevingen, overheden, burgers en ondernemingen moeten hierbij worden betrokken.**

2.2. De maatschappelijke crisis

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest staat voor een aantal grote maatschappelijke uitdagingen, die kunnen variëren naargelang van verschillende factoren zoals demografische groei, culturele diversiteit, economie, verstedelijking en andere dynamieken die eigen zijn aan een stadsgewest. Het sociaaleconomisch overzicht van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voor het jaar 2023, opgesteld door het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse⁸ (BISA), geeft een overzicht van deze uitdagingen, die hier kort worden samengevat:

 Demografie: Op 1 januari 2023 bereikt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een **nieuw bevolkingsrecord van 1.241.175 inwoners**, een voortzetting van de groei die in 1996 begon. Deze groei wordt toegeschreven aan de impact van de oorlog in Oekraïne, die leidde tot een toestroom van zijn onderdanen. De bevolking van buitenlandse origine bedroeg 458.152 op 1 januari 2023, of 36,9% van de Brusselse bevolking. Dit aandeel neemt al 18 opeenvolgende

jaren toe. Het samenleven van verschillende gemeenschappen kan soms spanningen en uitdagingen op het vlak van integratie en sociale cohesie veroorzaken.

Tewerkstelligs- en werkloosheidsgraad:

In 2022 en 2023 is het aantal Brusselaars met een baan, lokaal of elders in België, sterk gestegen. Maar ondanks een daling in 2022 is het aantal werklozen in 2023 paradoxaal genoeg gestegen. De werkloosheidsgraad in Brussel bedroeg in 2023 14,5%, het hoogste op het gewestelijk vlak. Er moet ook worden opgemerkt dat ongeveer de helft van de werklozen al minstens 2 jaar zonder werk zit en dat bijna de helft van hen een buitenlands diploma heeft dat in België niet gelijkwaardig is.

 Beschikbaar inkomen: In 2022 is het beschikbaar inkomen per inwoner in Brussel met een aanzienlijke 1,8% gedaald, voornamelijk als gevolg van de inflatie, de verlaging van de sociale uitkeringen en de toename van de bevolking door de instroom van Oekraïense vluchtelingen. Voor 2023 wordt een uitzonderlijke stijging van het beschikbaar inkomen per inwoner van 4,2% voorspeld, gestimuleerd door de groei van de loonmassa en de sociale uitkeringen, vooral dankzij de automatische indexering. Deze groei zal echter door de bevolkingsgroei worden getemperd.

 Consumentenuitgaven: Volgens het huishoudbudgetonderzoek (HBO) hebben Brusselse huishoudens in 2020 gemiddeld 32.057€ uitgegeven, hetzij 9% minder dan het nationale gemiddelde. Dit cijfer daalt tot 7% wanneer rekening wordt gehouden met de specifieke kenmerken van

⁴ <https://climat.be/doc/seclim-be-2020-spm-nl.pdf>.

⁵ <https://essd.copernicus.org/articles/15/5301/2023/>

⁶ <https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg3/>.

⁷ Bron: Leefmilieu Brussel: <https://leefmilieu.brussels/burgers/tools-en-data/het-milieu-stand-van-zaken/klimaat-stand-van-zaken>.

⁸ https://ibsa.brussels/sites/default/files/publication/documents/Pano_SE23_NL_WEBv2.pdf.

Brusselse huishoudens. De grootste uitgavenpost is **huisvesting** (35%), voornamelijk huur, met hogere uitgaven in verband met huisvesting in Brussel dan op nationaal niveau. De COVID-19-crisis heeft geleid tot een algemene daling van de uitgaven in 2020, onder invloed van dalende inkomens, de sluiting van bepaalde sectoren en veranderingen in het consumentengedrag. In 2020 hebben Brusselse huishoudens met een laag inkomen 2,6 keer minder uitgegeven dan de beter bemiddelde huishoudens, met duidelijke verschillen in uitgavencategorieën zoals huisvesting en vrije tijd.

Onzekerheid en sociale bijstand: Het Brussels Gewest telt in 2022 meer dan 51.000 begunstigden van een OCMW-inkomen, wat neerkomt op 29% van het nationale totaal, terwijl de Brusselse bevolking slechts 11% van de totale Belgische bevolking uitmaakt. De begunstigden van een OCMW-inkomen vertegenwoordigen **6,2% van de Brusselse bevolking**, het hoogste percentage dat ooit in het Gewest werd opgetekend. In 2022 is het aantal begunstigden met 5,3% gestegen ten opzichte van 2021, voornamelijk door de komst van Oekraïense vluchtelingen die in aanmerking komen voor sociale bijstand. Daarnaast **leeft 30% van de Brusselse bevolking in een huishouden met een inkomen onder de armoedegrens**, hetzij viermaal meer dan in Vlaanderen en tweemaal meer dan in Wallonië. Dit gewestelijk gemiddelde verhult geografische verschillen, met huishoudens met een laag inkomen die in het westen en noorden van het Gewest zijn geconcentreerd, met name in de arme halve maan, terwijl ze minder aanwezig zijn in het zuiden en oosten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Volgens de [EU-SILC-enquête](#) van 2022 leeft 30% van de Brusselse huishoudens van een inkomen onder de armoedegrens, terwijl slechts 6% van de bevolking tussen

18 en 64 jaar een OCMW-inkomen heeft. Het armoederisicopercentage in Brussel is hoger dan in de andere Gewesten (8% in Vlaanderen en 18% in Wallonië), maar achter deze percentages gaan lokale verschillen schuil die niet in deze enquête zijn opgenomen. Een andere indicator van lage inkomens is het aantal begunstigden van de verhoogde tegemoetkoming in de gezondheidszorg. Op 1 januari 2022 zal 27% van de Brusselse bevolking van deze tegemoetkoming genieten, een hoger percentage dan in de andere Gewesten, maar vergelijkbaar met bepaalde steden zoals Antwerpen.

Huisvesting: In 2023 blijft het Gewest het duurste van de drie, ondanks de inflatie-gecorrigeerde daling van de verkoopprijzen met 4,4% voor appartementen en meer dan 6% voor huizen in Brussel. De voorraad te koop staande woningen neemt toe, de verkoopperiodes worden langer en de leencapaciteit neemt af door de stijging van de rentevoeten van de hypothecaire leningen. Het rooster van de huurprijzen werd in oktober 2022 aangepast, waardoor volgens de federaties van vastgoedmakelaars de gemiddelde huurprijzen voor nieuwe verhuringen in 2022 met 4,6% daalden ten opzichte van 2021. Op 1 januari 2023 is de wachtlijst voor sociale huurwoningen licht gedaald (-0,7%) tot 49.445 huishoudens. In 2022 werden 2.353 sociale huurwoningen toegewezen, een stijging van 9% ten opzichte van het jaar ervoor. Nieuwe inschrijvingen zijn ook met meer dan 30% gestegen ten opzichte van 2021, wat het totaal op 10.045 gezinnen brengt die dankzij een hervorming toegang tot een huurtoelage hebben.

Om een antwoord op deze uitdagingen te bieden, is een gecoördineerde en geïntegreerde aanpak nodig waarbij overheden, het maatschappelijk middenveld, burgers en economische actoren betrokken zijn. Inclusief beleid, gerichte investeringen en de

actieve participatie van inwoners en ondernemingen zijn van essentieel belang om deze uitdagingen aan te gaan.

3. MAATSCHAPPELIJK VERANTWOORD ONDERNEMEN (MVO)

Sinds enkele decennia is de wereld zich bewust van de noodzaak om concrete acties te ondernemen om een leefbare planeet te behouden en sociale ongelijkheden te bestrijden. Ondernemingen vormen hierop geen uitzondering en hun activiteiten kunnen een grote impact hebben, niet alleen in termen van banen en kansen die ze creëren, maar ook van arbeidsomstandigheden, mensenrechten, gezondheid, leefmilieu, innovatie, onderwijs en opleiding. Het is van essentieel belang dat ze alle negatieve gevolgen die ze op de maatschappij en het leefmilieu zouden kunnen hebben, ook binnen hun toeleveringsketen, voorkomen, beheren en beperken. Men heeft het dan over "maatschappelijk verantwoord ondernemen" (MVO).

Overheden spelen een belangrijke rol bij het aanmoedigen en ondersteunen van ondernemingen om hun activiteiten op een verantwoorde manier uit te voeren. De afgelopen jaren zijn zowel vrijwillige als verplichte initiatieven genomen om MVO te bevorderen. Ook in de internationale context zelf valt steeds meer MVO waar te nemen.

3.1. Oorsprong van MVO

MVO stelt het winstoogmerk als enige roeping van ondernemen ter discussie en zet ertoe aan om rekening te houden met de algehele economische omgeving, met inbegrip van factoren op het gebied van leefmilieu, maatschappij en bestuur. De opkomst van MVO is geworteld in de praktijken van Amerikaanse ondernemingen in de 18de eeuw, die het kapitalisme aan de kaak stelden. Henry Ford wordt beschouwd als een pionier van MVO, door de begrippen paternalisme en filantropie te introduceren, terwijl Howard Bowen het concept in zijn boek "Social

Responsibilities of the Businessman" (1953) definieerde.

De belangrijke ontwikkeling van MVO vond plaats in de jaren 1950-60, die door milieuschandalen en de opkomst van pressiegroepen werden gekenmerkt. Er werd overheidsregulering ingevoerd om ondernemingen te dwingen hun gedrag te veranderen, waarop MVO door deze ondernemingen om pragmatische redenen werd toegepast. Twee belangrijke gebeurtenissen hebben MVO vervolgens in een stroomversnelling gebracht: het begrip duurzame ontwikkeling (Brundtland-rapport, 1986) en de financiële schandalen van begin jaren 2000 (Enron en Parmalat). Ondernemingen gingen over tot MVO als middel om deze uitdagingen aan te gaan. Om hun engagement te tonen, begonnen ze verslagen over hun MVO-initiatieven te publiceren, een trend die gestaag toeneemt. De economische en financiële crisis lijkt de ontwikkeling van MVO niet in de weg te hebben gestaan⁹.

Aanvankelijk was MVO vooral een vrijwillige en niet-bindende stap en viel deze in de categorie van de zogenaamde soft law. Intussen is de situatie veranderd en bloeit de regelgeving op internationaal en Europees niveau op.

3.2. Wat betekent MVO concreet ?

MVO is de manier waarop **ondernemingen duurzame ontwikkeling in de praktijk brengen**. Ondernemingen die zich inzetten voor MVO streven naar een positieve impact op de maatschappij, met respect voor het leefmilieu en behoud van hun economische levensvatbaarheid. Ze bouwen dit evenwicht op in samenwerking met hun stakeholders, zoals medewerkers, klanten, leveranciers, aandeelhouders en lokale actoren. MVO gaat **verder dan wettelijke verplichtingen** en omvat vrijwillige praktijken zoals het bevorderen van diversiteit of het verkennen van nieuwe bedrijfsmodellen, zoals het huren van materiaal. Voor sommige ondernemingen vereist deze aanpak een grondige herziening van hun bedrijfsmodel om het verenigbaar te maken met de strijd tegen klimaatverandering of het duurzame beheer van hulpbronnen.

Maatschappelijk verantwoord ondernemen is nauw verbonden met het globaliseringsmodel en ontwikkelt zich gelijklopend met de opkomst van multinationals. MVO vormt een tegenwicht tegen de groeiende macht van deze organisaties, die soms die

van bepaalde staten overtreft, en fungeert derhalve als regulator. De grote economische uitdagingen van de komende jaren, zoals klimaatverandering, grondstoffenschaarste en groeiende mondiale ongelijkheden, vragen om internationale oplossingen. Niettemin **kunnen alle ondernemingen**, ongeacht hun omvang, statuut of activiteitssector, **een MVO-aanpak ten uitvoer leggen**.

3.3. Wat is het internationale kader voor MVO ?

MVO is een belangrijk aandachtspunt op internationale schaal geworden en heeft geleid tot regelgevingen die wereldwijd werden aangenomen. Hier volgt een overzicht van de belangrijkste internationale regelgevingen op dit gebied, zonder aanspraak te maken op volledigheid, gezien het aantal regelgevingen in de loop der jaren sterk is toegenomen:

- De tripartiete beginselverklaring betreffende **multinationale ondernemingen en sociaal beleid**¹⁰ van de Internationale Arbeidsorganisatie¹¹ (IAO), aangenomen in 1977;
- De leidende beginselen inzake **bedrijfsleven en mensenrechten van de Verenigde Naties**¹², aangenomen in juni 2011;
- De **OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen**¹³, aangenomen in 1976;
- Het **Global Compact van de Verenigde Naties**¹⁴, gelanceerd in juli 2000;
- De **ISO 26000-norm**, gepubliceerd in 2010;
- De **Duurzame Ontwikkelingsdoelen**¹⁵ (SDG's), in september 2015 aangenomen door de VN.

⁹ <https://www.cairn.info/revue-regards-croises-sur-l-economie-2016-2-page-173.htm?contenu=bibliographie>.

¹⁰ https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/--ed_emp/--emp_ent/documents/publication/wcms_725552.pdf.

¹¹ https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_EN.pdf.

¹² https://www.ohchr.org/documents/publications/guidingprinciplesbusinesshr_fr.pdf.

¹³ <https://www.oecd-ilibrary.org/deliver/0e8d35b5-fr.pdf?itemId=%2Fcontent%2Fpublication%2F0e8d35b5-fr&mimeType=pdf>.

¹⁴ <https://pactemondial.org/decouvrir/pacte-mondial-des-nations-unies/>.

¹⁵ <https://www.un.org/fr/exhibit/odd-17-objectifs-pour-transformer-notre-monde>.

Al deze regelgevingen weerspiegelen een groeiende erkenning van het belang van MVO op wereldschaal. Hoewel specifieke benaderingen en verplichtingen van land tot land kunnen verschillen, dragen deze initiatieven ertoe bij om een internationaal regelgevend kader te creëren om verantwoorde en duurzame handelspraktijken te bevorderen.

Daarnaast hebben sommige sectoren besloten om vrijwillig gemeenschappelijke normen aan te nemen die meestal in het kader van overleg tussen ondernemingen en investeerders worden vastgesteld, waardoor goede praktijken kunnen worden verspreid en ondernemingen die zich het meest voor MVO inzetten, kunnen worden geïdentificeerd. Een voorbeeld hiervan is het **Extractive Industries Transparency Initiative**¹⁶ (EITI) in de mijnbouwsector, dat in 2003 werd gelanceerd en wordt voorgesteld als de wereldwijde norm voor goed beheer van olie-, mijnbouw- en gasvoorraden. Er zijn ook de **Equator Principles**¹⁷ voor de financiële sector, waarbij een bank zich ertoe verbindt om rekening te houden met een aantal sociale en ecologische evaluatiecriteria bij de keuze van de projecten die ze financiert. Tot slot beheert het **Carbon Disclosure Project**¹⁸ (CDP) het wereldwijde informatiesysteem waarmee investeerders, ondernemingen, steden, staten en regio's hun impact op het leefmilieu kunnen beheren.

3.4. MVO in de Europese Unie

De afgelopen jaren is de Europese Unie een belangrijke speler geworden op het gebied van MVO-normen en -regelgevingen, door ondernemingen aan te moedigen om zich bij internationale richtlijnen en beginselen op dit gebied aan te sluiten. Tijdens de **Top van Lissabon in maart 2000 werd MVO een prioriteit voor de Europese Unie**. Sindsdien hebben verschillende

documenten (groenboeken, mededeling van de Commissie, enz.) het toegelaten om een gemeenschappelijke definitie en actiekader vast te stellen.

In 2001 heeft de Europese Commissie haar groenboek¹⁹ "De bevordering van een Europees kader voor de sociale verantwoordelijkheid van bedrijven" voorgesteld. Hierin wordt gesteld dat MVO wordt gebruikt om aan te geven "dat bedrijven in het kader van hun bedrijfsactiviteiten en in hun relaties met andere partijen vrijwillig aandacht aan sociale kwesties en het milieu schenken". In een mededeling van de Europese Commissie uit 2011²⁰ werd een nieuwe definitie van MVO voorgesteld, die vandaag nog steeds geldig is. MVO wordt de verantwoordelijkheid van ondernemingen voor de effecten die ze op de samenleving hebben. Deze strategie benadrukt dat het van belang is om MVO sterker te profileren en goede praktijken te verspreiden, door MVO in onderwijs, opleiding en onderzoek te integreren.

Sinds 2001 is het Europees regelgevend kader voor MVO uitgebreid. Hiertoe behoren uiteraard de ESG-rapportage, waarop we in het volgende hoofdstuk zullen terugkomen, maar ook **diverse**

regelgevingen en normen die ondernemingen aanmoedigen om zich voor MVO-thema's in te zetten. Deze omvatten:

- De Europese richtlijn met betrekking tot de bekendmaking van niet-financiële informatie²¹, die in 2014 werd aangenomen, is één van de belangrijkste Europese wetgevende instrumenten inzake MVO. Deze richtlijn verplicht grote Europese ondernemingen om niet-financiële informatie bekend te maken, met name inzake leefmilieu, mensenrechten, sociale kwesties en corruptiebestrijding;
- De Europese richtlijn betreffende de rechten van aandeelhouders²² (2007/36/EG), die beursgenoteerde ondernemingen verplicht om een beleid van dialoog met hun aandeelhouders over MVO-kwesties in te stellen;
- De Europese verordening betreffende klimaatrapportage²³ (2019/2088), die ondernemingen verplicht om informatie bekend te maken over hun strategie voor en hun impact op het klimaat;

¹⁶ <https://eiti.org/>.

¹⁷ https://equator-principles.com/app/uploads/The-Equator-Principles_EP4_July2020.pdf.

¹⁸ <https://www.cdp.net/en/>.

¹⁹ [https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/committees/deve/20020122/com\(2001\)366_nl.pdf](https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/committees/deve/20020122/com(2001)366_nl.pdf).

²⁰ <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0681:FIN:nl:PDF>.

²¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=celex%3A32014L0095>.

²² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX%3A32007L0036>.

²³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX%3A32019R2088>.

- **Eco-Management and Audit Scheme (EMAS):** een vrijwillig milieucertificeringssysteem voor organisaties die hun milieuprestaties willen evalueren, beheren en verbeteren;
- En laten we ook de **Green Deal** niet vergeten, of **het Groene Pact voor Europa**, dat de Europese Commissie in december 2019 heeft gelanceerd en dat haar op weg moet helpen naar koolstofneutraliteit. Het omvat ook een reeks maatregelen om verantwoord ondernemen te bevorderen.

Het is belangrijk op te merken dat deze regelgevingen kunnen evolueren en dat er nieuwe initiatieven kunnen worden genomen om het engagement van ondernemingen op het gebied van sociale en milieuverantwoordelijkheid te versterken. Ondernemingen worden aangemoedigd om de evolutie van de Europese wetgeving ter zake van nabij op te volgen.

3.5. Hoe helpt "ESG-rapportage" om MVO wereldwijd vooruit te helpen ?

MVO is dus een **vrijwillige stap** waarop elke onderneming haar strategie baseert. Om hun ecologische en sociale prestaties te kunnen vergelijken, wordt van hen een zogenaamde rapportage gevraagd op basis van criteria op het gebied van milieu, maatschappij en goed bestuur (ESG). In theorie stelt deze rapportage stakeholders, te beginnen met verantwoordelijke investeerders die in milieuvriendelijke en ethische ondernemingen willen investeren, in staat om te begrijpen wat ondernemingen op dit gebied doen. Het engagement van ondernemingen op het gebied van duurzame ontwikkeling en in de maatschappij is een factor die ook van invloed is op de beslissingen van consumenten, die zich steeds meer verontrusten over de producten en diensten die ze kopen.

Laten we nu eens kort bekijken wat deze 3 criteria inhouden:

Het **milieucriterium** meet de **directe of indirecte impact van de ondernemingsactiviteit op het leefmilieu** via CO²-uitstoot, afvalrecyclage, energieverbruik, respect voor biodiversiteit en het voorkomen van milieurisico's.

Het **sociale** (of maatschappelijke) **criterium** verwijst naar de **directe of indirecte impact van de activiteiten van de onderneming op haar stakeholders** (medewerkers, klanten, leveranciers, vakbonden en lokale gemeenschappen), in verhouding tot universele waarden: mensenrechten, internationale arbeidsnormen, respect voor werknemersrechten, en dit in de hele toeleveringsketen.

Tot slot heeft het **bestuurscriterium** betrekking op de **manier waarop de onderneming wordt geleid, bestuurd en gecontroleerd**, met onder meer de transparantie van de verloning van de bestuurders, de bestrijding van corruptie, de aanwezigheid van een auditcomité, de beheerstructuur, de rol van aandeelhouders, het aantal vrouwen in en de onafhankelijkheid van de raden van bestuur en de directie.

Er werd een aantal Europese regelgevingen ingevoerd om ondernemingen ertoe aan te zetten om een ESG-rapportage te realiseren, waaronder de **richtlijn betreffende de bekendmaking van niet-financiële informatie**, die bepaalde ondernemingen verplicht om dergelijke informatie openbaar te maken. Als gevolg hiervan wordt ESG onvermijdelijk voor ondernemingen. En niet alleen voor grote ondernemingen, gezien zij hun leveranciers - in veel gevallen kmo's - zullen vragen om ook informatie ter zake

te verstrekken. Dit heeft gevolgen voor de hele waardeketen.

Het ESG-proces kan overigens **gunstige gevolgen voor kmo's** hebben, zoals groeikansen, de mogelijkheid om zich door betere sociale en milieuprestaties van de concurrentie te onderscheiden, en het aantrekken van nieuw talent voor wie de naleving van deze criteria door een onderneming belangrijk is. Tot slot zouden overheidsopdrachten en financiële steunmaatregelen uiteindelijk afhankelijk kunnen worden gemaakt van de naleving van ESG-criteria. Kmo's moeten zich vandaag al op deze uitdagingen beginnen voor te bereiden, zodat ze deze kansen zouden kunnen grijpen en van een concurrentievoordeel zouden kunnen genieten.

4. BRUSSEL EN ZIJN "SHIFTING ECONOMY"-STRATEGIE

Sinds het begin van de legislatuur heeft de Brusselse regering zich ertoe verbonden om **de sociale en ecologische uitdagingen aan te gaan** en tegelijkertijd **ondernemingen kansen te bieden om hun activiteiten te ontwikkelen**, die zullen leiden tot **nieuwe beroepen** en zullen bijdragen tot **het creëren van duurzame en kwaliteitsvolle banen**. Internationale klimaatdoelstellingen vragen om radicale veranderingen in productie- en consumptiepatronen, met de nadruk op het verminderen van directe en indirecte emissies. De huidige sociaaleconomische crisis vergroot de bestaansonzekerheid in Brussel, waardoor maatregelen nodig zijn om elk individu een fatsoenlijke levensstandaard te waarborgen en een inclusieve samenleving te bevorderen, met de creatie van kwaliteitsvolle banen. Daarom heeft het Gewest besloten om zijn beperkte middelen toe te spitsen op prioritaire doelstellingen op middellange (2030) en lange termijn (2050) en **de economische transitie centraal in zijn strategie te stellen**. Het doel is om de middelen geleidelijk aan te richten naar ondernemingen die verantwoorde ecologische en sociale praktijken

hanteren, met de ambitie om Brussel een voortrekkersrol in de ecologische en solidaire transitie te laten spelen, door de ontwikkeling van lokale en duurzame jobs en de levering van kwaliteitsvolle goederen en -diensten te bevorderen.

4.1. De institutionele context van Brussel

De Brusselse regering heeft van de economische transitie een **centraal punt** van haar **Gewestelijke Beleidsverklaring (GBV)** gemaakt. Daarin verbindt het Gewest zich ertoe om "de economische transitie centraal te plaatsen in zijn beleid" en om "de overheidsmiddelen geleidelijk en op de eerste plaats te bestemmen voor bedrijven die milieuvriendelijk en sociaal verantwoord handelen". Ze bepaalt ook dat "[...] de instrumenten voor economische ondersteuning (reglementeringen, financieringen, begeleiding, het ingezette personeel bij de instellingen, promotie in het buitenland, economisch gericht onderzoek, enz.) voortaan geleidelijk aangewend worden om alle bedrijven en sectoren de overgang te helpen maken naar koolstofvrije productiemodellen, de kringloop- en regeneratieve economie, het sociaal en democratisch ondernemerschap en de digitalisering van de economie"²⁴. Het Gewest stelt zich derhalve tot doel om de ontwikkeling mogelijk te maken van een welvarende, lokale, duurzame en veerkrachtige economie die beantwoordt aan de behoeften van de Brusselse burgers en ondernemingen, minder hulpbronnen en fossiele brandstoffen verbruikt en kwaliteitsvolle banen oplevert. Het doel is ook om de Brusselse economie minder afhankelijk te maken van in het buitenland geproduceerde goederen en beter bestand te maken tegen internationale schokken. Tot slot moet de transitie van de Brusselse economie het toelaten

om de verbintenissen die België in het kader van de Europese Green Deal is aangegaan, evenals de doelstellingen inzake duurzame ontwikkeling van de Verenigde Naties, na te komen. Terwijl de federale regering en de regeringen van de andere twee Gewesten een beleid voeren dat op economische ontwikkeling en transitie naar een duurzame economie is gericht, **kiest Brussel voor economische ontwikkeling door transitie naar een duurzame economie.**

Deze strategische doelstellingen werden vervolgens geformaliseerd in de [Strategie Go4Brussels 2030](#)²⁵ (S2030), in het bijzonder in de eerste twee doelstellingen ervan met betrekking tot de **economische transitiestrategie (1.1)** en de **ondersteuning van de zko's en kmo's**, met inbegrip van industrie, ambachten, buurtwinkels en sociaal en democratisch ondernemerschap (1.2). Ze bevat ook elementen verspreid over verschillende andere doelstellingen, met betrekking tot **onderzoek en innovatie (1.3)**, **sectoren die kwaliteitsvolle banen kunnen opleveren (1.4)**, **ontwikkeling van strategische gebieden (1.6)** en **digitale transitie van de economie (1.8)**.

De transitie van de Brusselse economie is ook in overeenstemming met de gewestelijke milieudoelstellingen, waaronder **koolstofneutraliteit tegen 2050** en de **klimaatordonnantie**²⁶. Deze ordonnantie is van toepassing op alle Brusselse beleidsdomeinen, die elk moeten bijdragen tot het behalen van de daarin vastgelegde doelstellingen ter vermindering van broeikasgassen. Ze stelt de doelstellingen verplicht die in 2019 in de Brusselse bijdrage aan het [Nationaal Energie- en Klimaatplan](#) werden aangenomen, met name een vermindering met minstens 40% van de directe broeikasgasemissies van het Gewest tegen 2030 en de ambitie om

tegen 2050 koolstofneutraal te zijn. Ook de indirecte emissies van broeikasgassen worden beoogd. Daarnaast heeft de Brusselse regering in april 2023 haar [Lucht-Klimaat-Energieplan](#) (LKEP) aangenomen. Het verbindt alle ministers en alle bevoegdheidsgebieden en herbevestigt de doelstelling van koolstofneutraliteit tegen 2050. Het verhoogt ook de ambitie om de uitstoot van broeikasgassen tegen 2030 te verminderen, in samenhang met de Europese Green Deal. Met dit plan stelt het Gewest het klimaat centraal in zijn project, met een duidelijke ambitie: **Brussel bevrijden van zijn afhankelijkheid van fossiele brandstoffen.**

In 2019 heeft de staatssecretaris bevoegd voor economische transitie een proces opgestart van co-constructie van een Gewestelijke Strategie voor economische transitie, in samenwerking met de sociale partners van Brupartners en met de betrokkenheid van talrijke, zowel publieke als private, Brusselse economische actoren. Ondanks de valkuilen van de opeenvolgende crisissen (COVID-19-pandemie, energieprijzen crisis) werd deze strategie, bekend onder de naam "**Shifting Economy**", uiteindelijk op 31 maart 2022 goedgekeurd. Laten we eens bekijken wat deze strategie concreet inhoudt.

4.2. Economische transitie: definitie, doelgroepen en doelstellingen

De Shifting Economy definieert economische transitie als "de geleidelijke transformatie van de Brusselse economische activiteiten om bij te dragen tot de lokale en globale sociale en ecologische uitdagingen en aan de schepping en het behoud van kwaliteitsvolle jobs voor de Brusselaars. Om die transformatie mogelijk te maken, zullen de economische

²⁴ GBV 2019-2024, blz. 56.

²⁵ De Strategie Go4Brussels 2030 is het 5de tripartiet sociaal-economisch akkoord, gesloten tussen de Brusselse regering, de organisaties die de werkgevers, de middenstand en de werkgevers uit de non-profitsector vertegenwoordigen (= werkgeversbank) en de organisaties die de werknemers vertegenwoordigen (= vakbondsbank). Het werd ondertekend op 16 januari 2020 en werd aangepast op 24 februari 2021 om er economische en sociale herstelmaatregelen op middellange en lange termijn in op te nemen, naar aanleiding van de COVID-19-crisis. De S2030 heeft de dubbele ambitie om enerzijds de overgang van de Brusselse economie naar deugdelijker economische modellen voor te bereiden en anderzijds het kwalificatieniveau van werkzoekenden te verbeteren en het opleidingsaanbod te heroriënteren zodat het zo goed mogelijk beantwoordt aan de behoeften van de ondernemingen. Het bestaat uit twee assen, met in totaal 17 doelstellingen verdeeld over iets meer dan 100 projecten. De eerste as heeft uitsluitend betrekking op regionale competenties, de tweede op regionale en communautaire competenties.

²⁶ <http://weblex.irisnet.be/data/crb/doc/2020-21/141982/images.pdf>.

steunmaatregelen *geheroriënteerd worden, zodat de economische activiteit opnieuw territoriaal verankerd wordt en een sociaal oogmerk heeft*".

De door de Shifting Economy beoogde doelgroep bestaat uit de economische actoren in de zin van de aanbeveling van de Europese Commissie van 6 mei 2003 betreffende de definitie van kleine, middelgrote en micro-ondernemingen²⁷. Het betreft dus "iedere eenheid die een economische activiteit uitoefent, ongeacht haar rechtsvorm, met inbegrip van met name eenheden die individueel of in familieverband ambachtelijke of andere activiteiten uitoefenen, personenvennootschappen en verenigingen die geregeld een economische activiteit uitoefenen". Concreet gaat het om alle economische actoren van het Gewest, van starters tot grote ondernemingen, zelfstandigen, zko's en kmo's, alsook verenigingen. De ondernemingen van de non-profitsector zijn echter niet opgenomen, ondanks hun belangrijke rol in de economische ontwikkeling van het Gewest.

De Gewestelijke Strategie voor economische transitie streeft 4 doelstellingen na, die op globaal niveau cumulatief willen zijn (macro-economisch) en waarvoor het "Do Not Significant Harm"-beginsel²⁸ (DNSH) op bedrijfsniveau van toepassing is (micro-economisch). Deze doelstellingen luiden als volgt:

1. Economische opportuniteiten voor Brusselse ondernemingen en kwaliteitsvolle banen creëren;
2. Het natuurlijk kapitaal behouden, zowel lokaal als wereldwijd, door het gebruik van natuurlijke hulpbronnen geleidelijk te verminderen;
3. Menselijke hulpbronnen in stand houden door de Brusselaars kwaliteitsvolle banen aan te bieden,

ongelijkheden te verminderen en participatief bestuur in ondernemingen te bevorderen²⁹;

4. Voorzien in de vitale functies van het Gewest en de materiële behoeften van de Brusselaars.

De middelen die zijn ontwikkeld om deze doelstellingen te behalen zijn met name economisch, bijvoorbeeld door middel van de gewestelijke overheidsinstrumenten (economische instrumenten, overheidsopdrachten), systemisch, door de participatie van zoveel mogelijk economische en niet-economische actoren (verenigingen, gemeenschappen, burgers, werknemers, consumenten en de organisaties die hen vertegenwoordigen) en innovatief, onder andere gebaseerd op onderzoek, ontwikkeling en innovatie en intelligente en verantwoorde digitalisering.

4.3. Voorbeeldigheid als sleutelbegrip voor de economische transitie in Brussel

De Shifting Economy is op het sleutelbegrip voorbeeldigheid gebaseerd. Om vanaf 2030 van de economische steun van het Gewest te kunnen genieten, zullen Brusselse ondernemingen voorafgaandelijk als « voorbeeldig » op sociaal en milieuvlak moeten zijn erkend. Deze die als dusdanig zijn erkend, zullen vanaf 2024 van een verhoging van de economische steun kunnen genieten. Met dit concept zal het Brussels Gewest de Brusselse ondernemingen derhalve op weg naar economische transitie begeleiden en ondersteunen. Maar hoe definieert de Shifting Economy de sociale en ecologische voorbeeldigheid van een onderneming?

Een onderneming zal worden erkend als voorbeeldig voor het leefmilieu als ze een significante bijdrage levert aan ten

minste één of meer van de volgende doelstellingen, zonder de andere negatief te beïnvloeden:

1. Een rationeler gebruik van hulpbronnen (recyclage, circulaire economie, verbeterde energieprestaties, waaronder koolstofneutraliteit);
2. De milieu-impact verbeteren (in termen van vervuilende emissies, mobiliteit, biodiversiteit en ecosystemen);
3. Aanpassing aan klimaatveranderingen.

Om als sociaal voorbeeldig te worden erkend, moet een onderneming een significante bijdrage aan één van de volgende doelstellingen leveren:

1. Een toereikende levensstandaard voor de meest kwetsbare personen of personen met specifieke behoeften, door een verbetering van de toegang tot basisgoederen en -diensten (water, voedsel, huisvesting, gezondheidszorg, onderwijs, beroepsopleiding) en financiële inclusie en verbetering van de toegang tot economische basisinfrastructuren (duurzaam vervoer, internet, telecommunicatie, elektriciteit, ...);
2. Het ontwikkelen en behouden van kwaliteitsvolle banen;
3. Het ontwikkelen van sociaal en democratisch ondernemerschap;
4. Het creëren van een meer inclusieve samenleving (diversiteit, bestuur).

Het begrip voorbeeldigheid is geïntegreerd in de verschillende regelgevende teksten die de

²⁷ "Iedere eenheid die een economische activiteit uitoefent, ongeacht haar rechtsvorm, met inbegrip van met name eenheden die individueel of in familieverband ambachtelijke of andere activiteiten uitoefenen, personenvennootschappen en verenigingen die geregeld een economische activiteit uitoefenen" (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=celex%3A32003H0361>).

²⁸ Een onderneming die één van de doelstellingen naleeft, moet aantonen dat ze de andere doelstellingen niet schaadt.

²⁹ Participatief bestuur is gericht op het behalen van één of meer van de volgende doelstellingen: een hoge graad van beheersautonomie heeft zowel in de strategie als in het dagelijks bestuur; een democratische beslissingsmacht toepast die niet gebaseerd is op het bezit van kapitaal alleen; een transparante en participatieve dynamiek kent die de belangrijkste betrokken partijen omvat (cfr. ordonnantie van 23 juli 2018 met betrekking tot de erkenning en de ondersteuning van de sociale ondernemingen).

economische instrumenten van het Gewest omkaderen. De sociale en ecologische voorbeeldigheid van ondernemingen wordt aan de hand van specifieke criteria beoordeeld en gemeten. De overheidsinstanties die verantwoordelijk zijn voor de economische instrumenten (Brussel Economie en Werkgelegenheid, finance&invest.brussels, CityDev, Innoviris, hub.brussels) gebruiken verschillende modellen die met elkaar overeenstemmen. Deze vereisen echter een analyse dossier per dossier die te veel tijd in beslag neemt, vooral wanneer er veel aanvragen zijn. Derhalve werd een aanvullend, sneller en zelfs automatisch model voor de beoordeling van sociale en ecologische voorbeeldigheid ontwikkeld³⁰, dat verschillende kanalen biedt waarlangs een onderneming haar voorbeeldigheid kan laten erkennen. Er zijn drie hoofdopties:

- Een label, certificering of toestemming hebben die door het Gewest is erkend (EMAS, ISO, Good Food Resto, Ecodynamische Onderneming, Diversiteit, Erkenning sociale onderneming, Solidaire financiering, ...). Geleidelijk aan zullen bijkomende labels aan deze lijst worden toegevoegd;
- Het voorwerp zijn geweest van een gelijkaardige beoordeling door een andere gewestelijke, federale of Europese overheidsinstantie. Een uitwisseling van informatie tussen de besturen is gepland;
- Socioprofessionele inschakeling en opleiding stimuleren, door ofwel 30% personen die ver van de arbeidsmarkt verwijderd zijn (langdurig werklozen, ...), ofwel personeel met een alternerende opleiding, opleiding of stage in dienst te nemen.

Voor micro-ondernemingen en startups die hun voorbeeldigheid nog niet via één van deze toegangspoorten kunnen aantonen, werd een evaluatiecommissie opgericht die de aanvragen geval per geval zal beoordelen.

Tot slot moet worden opgemerkt dat ondernemingen waarvan de activiteiten tegen de sociale en milieudoelstellingen indruisen, zijn uitgesloten. Hieronder vallen deze die werkzaam zijn in een aantal sectoren (kansspelen, tabak, wapens, fossiele brandstoffen, ...), deze die zich niet houden aan sociale, fiscale en milieuwetgevingen en deze die hun toevlucht nemen tot corruptie of in belastingparadijzen gevestigd zijn.

4.4. De belangrijkste beginselen van de Shifting Economy

Een belangrijke uitdaging voor de Shifting Economy is het aanpassen van de gewestelijke economische instrumenten (financiering, huisvesting, ondersteuning, overheidsopdrachten, ...) aan de behoeften van de economische transitie. Het idee is om ondernemingen te ondersteunen die deze stap al hebben gezet en om zoveel mogelijk economische actoren die dat nog niet hebben gedaan, aan te moedigen om zich bij de beweging aan te sluiten.

Dit betekent dat de bestaande gewestelijke plannen en strategieën moeten worden gebundeld en gecoördineerd, met name door er de volgende transitie-elementen in op te nemen: Gewestelijk Programma voor Circulaire Economie (GPCE), Small Business Act, productive.brussels (Industrieplan), Next Tech Plan (stimuleren van de oprichting van digitale ondernemingen), Good Food-strategie (duurzame voeding), Good Move-plan (mobiliteit), Hulpbronnen- en Afvalbeheerplan (HABP), Renolust-strategie (bouw), Culturele en creatieve industrieën (CCI) en de eHealth-sector. Het idee is om de meeste economische transitiemaatregelen in één strategie te bundelen, zodat de Brusselse economische actoren meer duidelijkheid zouden krijgen inzake het economisch beleid en een duidelijke richting zouden kunnen volgen. Het doel is ook om een bestuursvorm voor te stellen die aan de verschillende uitdagingen en belangen is aangepast.

Het begrip progressiviteit is belangrijk, omdat het Gewest alle Brusselse

economische actoren bij deze transitie wil betrekken. Dit begrip wordt als volgt geconcretiseerd:

- Vanaf 2024 zullen ondernemingen die al voorbeeldig zijn en deze die beslissen om een transitieproces in te gaan, van verhogingen van de economische steunmaatregelen genieten;
- Vanaf 2030 zullen enkel ondernemingen die voorbeeldig zijn op sociaal en milieugebied van de economische steunmaatregelen kunnen genieten;
- Tegen 2050 moet de doelstelling van koolstofneutraliteit behaald zijn, met een economie die koolstofvrij is en die minstens 80% van de Brusselaars tewerkstelt.

Ook de overheden moeten voorbeeldig zijn. Overheidsopdrachten zullen in overeenstemming moeten zijn met de doelstellingen van de Shifting Economy en de klimaatdimensie zal moeten worden geïntegreerd in de manier waarop ze werken, met name via politieke en budgettaire oriëntatienota's.

Tot slot zal de regering samenwerken met de privépartners om ervoor te zorgen dat hun acties elkaar aanvullen en versterken ten gunste van de Brusselse ondernemingen.

4.5. Een actieplan

In de praktijk stelt de Shifting Economy een actieplan van 224 maatregelen voor, opgebouwd rond 7 economische instrumenten die de ruggengraat van de strategie vormen, 4 transversale beleidslijnen en 6 prioritaire sectoren. Ze wordt aangestuurd door 4 Brusselse gewestelijke besturen (Leefmilieu Brussel, Brussel Economie en Werkgelegenheid, Innoviris en hub.brussels), samen met andere publieke actoren zoals finance&invest.brussels, CityDev, de Haven van Brussel, Brussel Mobiliteit, perspective.brussels, Net Brussel, Actiris, view.brussels en de gemeenten. In totaal zijn meer dan 30 verschillende actoren bij de uitvoering van het actieplan betrokken.

³⁰ <https://www.ejustice.just.fgov.be/eli/bsluit/2023/07/06/2023043748/staatsblad>.

Het zou te lang duren en te weinig interessant zijn om hier stil te staan bij alle pijlers en maatregelen die de Shifting Economy voorstelt. In dit dossier zullen we ons beperken tot het schetsen van de hoofdlijnen en zullen we later terugkomen op enkele van de belangrijkste maatregelen die sinds het begin van de legislatuur zijn geïmplementeerd.

Economische instrumenten

De Shifting Economy is grotendeels gebaseerd op zeven economische instrumenten, die allemaal hefboven zijn om ondernemingen op het pad van de economische transitie te begeleiden en te ondersteunen. De regering maakt van hun geleidelijke heroriëntering naar ondernemingen toe die een milieuvriendelijke en sociaal verantwoorde aanpak hanteren een belangrijk aandachtspunt van de strategie, met als uiteindelijk doel om tegen 2030 de toegang tot overheidsfinanciering uitsluitend voor voorbeeldige economische actoren voor te behouden. De zeven beoogde economische instrumenten zijn:

1. **De ontwikkeling van een ecosysteem dat gunstig is voor ondernemerschap**, door kmo's een betere toegang tot financiering te verlenen, in de vorm van kapitaal, leningen of garanties, en door ondernemerschap bij jongeren, vrouwen en sociaaleconomisch achtergestelde Brusselaars te ondersteunen. Administratieve vereenvoudiging, digitalisering van milieuvergunningsprocedures en toegang tot overheidsopdrachten voor kmo's zullen ook worden aangemoedigd. Daarnaast komt er ook een steun om zich op de gebieden van digitalisering, innovatie, internationalisering en de circulaire economie aan te sluiten;
2. **Financiering van ondernemingen** door de economische en financiële instrumenten van het Gewest te heroriënteren, waarvan het budget 200 miljoen euro bedroeg. Het doel is om 7.000 ondernemingen te ondersteunen om de Brusselse economische actoren ertoe aan te zetten om zich op de transitie aan te sluiten. Complementariteit met voorzieningen van de privésector op het gebied van financiering, ondersteuning en accommodatie wordt beoogd, om zo over een volledige financieringsketen te beschikken die zoveel mogelijk ondernemingen bereikt die op het gewestelijk grondgebied werkzaam zijn;
3. **Ondersteuning van ondernemingen** door middel van een bewustmakings- en informatiestrategie, om hen ertoe aan te zetten om het ecobeheer toe te passen, hun bedrijfsmodel te veranderen en/of participatieve bestuursbeginselen toe te passen, en tegelijkertijd de tewerkstelling van de Brusselaars te bevorderen. Alle fasen van de levenscyclus van een onderneming zullen aan bod komen en de capaciteiten van bestaande actoren zullen worden versterkt om de doelstellingen van de transitie te behalen, door met name voorbeeldpraktijken te promoten. Hub.brussels zal werken aan ondersteunende trajecten en e-learninginstrumenten die aan de economische transitie zijn gewijd, in samenwerking met andere besturen en als aanvulling op hun acties;
4. **Accommodatie voor ondernemingen**, in de vorm van terbeschikkingstelling van terreinen, verhuur van gebouwen of accommodatie door gewestelijke openbare verhuurders. In hun nieuwe beheerscontract voor 2021-2025 hebben CityDev en de Haven van Brussel zich ertoe verbonden om prioritaire steun te verlenen aan ondernemingen die werken aan een economische transitie, met de nadruk op koolstofarme, circulaire en regeneratieve bedrijfsmodellen. Deze modellen zijn gericht op het creëren van een lokaal economisch weefsel, waarbij kwaliteitsvolle banen worden gecreëerd die niet voor de Brusselaars kunnen worden verplaatst;
5. **Overheidsopdrachten**, die 13% van het Brusselse bbp vertegenwoordigen, zullen duurzaam, innovatief en kmo-vriendelijk worden, om de ontwikkeling van milieuvriendelijke economische activiteiten aan te moedigen, die gericht zijn op duurzaamheid en die kwaliteitsvolle banen genereren. Deze overheidsopdrachten zullen sociale, ecologische en ethische clausules bevatten en zullen op het lokale economische weefsel worden afgestemd. Gewestelijke openbare aankopers zullen genieten van een transversale expertise, waaronder instrumenten voor de analyse van levenscycluskosten, en er zullen opdrachtcentrales voor gezamenlijke aankopen worden ontwikkeld;
6. **Beleid ter ondersteuning van onderzoek, ontwikkeling en innovatie**, door de innovatie-inspanningen te richten op de belangrijkste uitdagingen van de economische transitie, met de nadruk op prioritaire thema's zoals circulaire economie, nieuwe duurzame economische modellen, sociale en solidaire transitie, sociale innovatie en digitalisering. Innoviris zal « innovatietrajecten » opzetten die zijn aangepast aan de voortgangsfase van de projecten, waarbij tegelijkertijd voor een voortdurende afstemming van financiering op ondersteuning wordt gezorgd;
7. **Steun voor sociaal en democratisch ondernemerschap (SDO)**, in het bijzonder voor coöperaties. In 2018 waren er bijna 5.000 organisaties van de sociale economie in Brussel, goed voor 12% van de gewestelijke tewerkstelling en meer dan 20% van de netto-werkgelegenheidscreatie in België. Deze organisaties zijn werkzaam in tal van sectoren, zoals voeding, mobiliteit, ambachten, sociaal-juridische en digitale diensten, ..., en komen tegemoet aan essentiële sociale behoeften van vaak achtergestelde bevolkingsgroepen. Het Gewest wil deze actoren op de voorgrond plaatsen om de vraag naar van SDO afkomstige goederen en diensten te stimuleren door de duurzaamheid, creatie en expansie ervan en de overdracht van sociale innovaties te bevorderen.

Transversaal beleid

Om zoveel mogelijk kwaliteitsvolle banen te creëren en de lokale economische activiteit te stimuleren, berust de Shifting Economy ook op vier transversale economische beleidsvoeringen die zowel op lokaal als op internationaal niveau verankerd zijn, in handel en digitalisering, en die alle dimensies van de strategie bestrijken.

1. Toegang tot hulpbronnen, lokale productie en logistiek: om de milieu-impact te verminderen en de productiviteit te verhogen, is het van cruciaal belang dat de economische actoren voorrang geven aan **milieuvriendelijke grondstoffen**. Het vergemakkelijken van de toegang tot duurzame hulpbronnen, zowel primaire als secundaire, impliceert het ondersteunen van het ecosysteem, het bevorderen van hergebruik, het sorteren aan de bron, de herfabricageketens, upcycling³¹ en recycling. Logistiek speelt een essentiële rol in de economische transitie, waarbij prioriteit wordt gegeven aan **slimme logistiek** om de lokale productie en bevoorrading van handelszaken te ontwikkelen, zonder de verkeerscongestie te verergeren;

2. Handel: handelaars spelen een essentiële rol in de economische transitie en het is noodzakelijk om **Brusselse consumenten en ondernemers bewuster te maken**. Gerichte sensibiliseringsacties zullen op commerciële actoren worden toegespitst, om hen ertoe aan te zetten om ecobeheerpraktijken of duurzame en sociaal innovatieve modellen aan te nemen. Het Gewest zal ondersteuning bieden op maat van de diversiteit van de handelaars, door de consumptie te stimuleren in voorbeeldige handelszaken die producten met een hoge ecologische en sociale waarde aanbieden;

3. Internationale handel: op internationaal vlak wil het Gewest **exporteurs beter informeren over het belang van nieuwe bedrijfsmodellen** zoals de functionaliteitseconomie, circulaire economische modellen en maatschappelijk verantwoord ondernemen. Het doel is om het succes en de duurzaamheid van de activiteiten op internationale schaal te vergroten door deze innovatieve bedrijfsmodellen aan te nemen;

4. Digitalisering: de **digitale sector is goed voor 7,6% van het BBP in Brussel** en stelt bijna 30.000 mensen tewerk. Het Gewest wil een expertisecentrum voor informatie- en communicatietechnologieën ontwikkelen om de overgang naar de technologieën van de toekomst te ondersteunen. Het stimuleert de digitalisering van kmo's, promoot 5G, consolideert openbare glasvezelnetwerken en ondersteunt een verantwoord digitaal proces gebaseerd op inclusie, duurzaamheid, democratie en ethiek.

Prioritaire sectoren

De Shifting Economy richt zich ook **prioritair op de volgende 6 sectoren:**

1. Voeding: de **Good Food-strategie** wil het voedselsysteem omvormen tot een duurzaam model. Het Gewest wil optreden als "tussenpersoon" tussen het bestaande Good Food-aanbod en de vraag in Brussel, met het oog op een verschuiving van de markt. Het zal de voedselverwerking in Brussel ondersteunen door de toegang tot de infrastructuur en het Good Food-label te vergemakkelijken en door terzelfder tijd distributiemodellen aan te moedigen die voor iedereen toegankelijk zijn. Het doel is om een gezond voedingsmodel op te zetten, met respect voor de mens, geherlokaliseerd en herstellend voor de biodiversiteit;

2. Hulpbronnen en afvalstoffen: het **Hulpbronnen- en afvalbeheerplan (HABP)**, dat in november 2018 werd goedgekeurd, is gericht op het bevorderen van circulaire praktijken in het aanbod en de productie van goederen. In het hoofdstuk over de Shifting Economy dat betrekking heeft op de toegang tot secundaire grondstoffen, zijn verschillende maatregelen uit het HABP opgenomen, zoals het ondersteunen van hergebruik, het bevorderen van duurzame inzameling en het stimuleren van nieuwe herfabricageketens, upcycling en recycling. De economische hefboomen van de Shifting Economy versterken de middelen om de milieudoelstellingen van het HABP te behalen;

3. Bouw: de **Renolution-alliantie** wil het economisch potentieel van energierenovatie in Brussel benutten door publieke, private en gemeenschapsactoren te mobiliseren. De Shifting Economy zal de workshop "territoriale logistiek" van Renolution leiden, die zich richt op het creëren van een circulaire economie bij renovatie. De acties omvatten het identificeren van ruimtes voor hergebruik, het ontwikkelen van logistieke instrumenten, het ondersteunen van specifieke logistieke projecten, het onderzoeken van de verplichting van een logistiek plan en het analyseren van het gebruik van waterwegen voor de bevoorrading en ontruiming van bouwterreinen;

4. De Culturele en Creatieve Industrieën (CCI): het Gewest is van plan om nieuwe financierings- en ondersteuningsdiensten voor de CCI te creëren. Het zal de ontwikkeling van het Brusselse ecosysteem bevorderen door de oprichting van een "platform voor de Culturele en Creatieve Industrieën", dat verschillende actoren samenbrengt, zoals overheidsinstellingen, privéondernemingen, ontwerpers, structuren voor hoger onderwijs, enz. Dit platform zal de economische actoren van de CCI in Brussel in kaart brengen en een actieprogramma opstellen om de ontplooiing van de creatieve economie te ondersteunen;

³¹ Het doel van recycling is om voorwerpen die bestemd zijn om te worden weggegooid (restjes stof, oude kleren, kratten, verpakking, ...) een tweede leven te geven door ze om te vormen tot producten met een toegevoegde waarde die aantrekkelijk en/of nuttig zijn (bijv. meubilair) en die vaak aan hun oorspronkelijke gebruik zijn onttrokken.

5. **Mobiliteit:** het [Good Move-plan](#) wil richting geven aan het mobiliteitsbeleid in Brussel. De Shifting Economy geeft prioriteit aan de sectoren goederenvervoer en opslag en moedigt alternatieven voor wegvervoer aan om congestie en emissies te verminderen. Optimalisering van de routes voor vrachtvervoer wordt aangemoedigd. Efficiënte logistiek is van cruciaal belang voor het bevorderen van een circulaire economie, met een focus op het ontwikkelen van gedeelde locaties om de stromen en circulariteit van materialen te optimaliseren;

6. **Gezondheidszorg:** Brussel is een belangrijk centrum voor gezondheidszorg en medisch onderzoek, met een aanzienlijke concentratie van ziekenhuizen en ondernemingen in levenswetenschappen. In 2019 waren 240 ondernemingen werkzaam in biofarmaceutica, medische hulpmiddelen, digitale gezondheid en ondersteunende diensten. De sector medische hulpmiddelen is overheersend, terwijl digitale gezondheid de sterkste groei vertoont. Het Gewest moedigt samenwerking tussen faculteiten, laboratoria, onderzoekscentra en incubatiestructuren aan om innovatie in gezondheid te stimuleren, ondersteund door een eHealth-platform en steun voor innovatieve projecten.

Governance

De Shifting Economy organiseert een doeltreffende en transversale governance op basis van verschillende instanties waarin de verantwoordelijke ministers, leidende besturen en sociale partners van Brupartners zijn verenigd. Deze instanties zijn:

→ Een **strategische coördinatie** om de sociale partners van Brupartners op de hoogte te houden van de voortgang van de strategie en om prioriteiten voor de toekomst te bespreken ;

→ Een **coördinatiecomité** om de concrete uitvoering van de strategie te organiseren ;

→ Een **uitgebreide Strategische Raad voor de Economie**, samengesteld uit de verantwoordelijke ministers en leidende besturen van de strategie (Brussel Economie en Werkgelegenheid, hub.brussels, Leefmilieu Brussel, Innoviris).

Gelijklopend met dit bestuur op meerdere niveaus zijn er heel wat acties opgezet om de Shifting Economy te monitoren. Dit zijn indicatoren voor de uitvoering van het actieplan, monitoring van het gewestelijk economisch transitiebeleid en indicatoren die het bbp aanvullen. De **1ste resultaten van deze monitoringacties** worden tegen het einde van het **1ste kwartaal van 2024** verwacht en zullen de vorm van een **1ste activiteitenverslag van de Shifting Economy** aannemen.

4.6. Enkele belangrijke verwezenlijkingen

Laat ons nu eens kijken naar de weg die sinds het begin van de legislatuur op het gebied van de economische transitie werd afgelegd. Er zijn **heel wat verwezenlijkingen** en het is onmogelijk om in dit dossier op elke ervan in te gaan. Het activiteitenverslag dat aan het einde van het 1ste kwartaal van 2024 zou moeten verschijnen, zal hierover meer informatie geven. Het is niettemin interessant om enkel van de **ondernomen acties** te belichten om een idee te krijgen van de inspanningen die al werden geleverd en wat er nog moet worden verwezenlijkt.

Vóór de goedkeuring van de Shifting Economy in maart 2022 werden een aantal hervormingen van de

economische en financiële instrumenten van het Gewest doorgevoerd om de economische transitie van de Brusselse ondernemingen al te ondersteunen. Deze maatregelen omvatten met name:

→ **Herkapitalisatie van finance&invest.brussels** voor een bedrag van 131 miljoen euro om de financiering van ondernemingen in transitie te vergemakkelijken;

→ **Opzetten van een voorziening om spaargeld van burgers vrij te maken** om de lokale economie te financieren;

→ Oprichting van een **herstelfonds - boosting.brussels** - van 80 miljoen euro, om projecten van Brusselse kmo's die door de crisis werden getroffen, nieuw leven in te blazen;

→ Goedkeuring van een **nieuw Gewestelijk innovatieplan** waarin tussen 2021 en 2027 400 miljoen euro in 6 strategische innovatiegebieden kan worden vrijgemaakt;

→ **Lancering van de Renolution-alliantie**, gericht op renovatie van gebouwen;

→ **Verdubbeling van het budget voor "Be Circular"-projectaanvragen**, gericht op projecten op het gebied van de circulaire economie (4 miljoen euro in 2021);

→ **Lancering van projectaanvragen** om de transitie op verschillende gebieden te versnellen en **heroriëntering van bestaande projectaanvragen** naar meer sociale en ecologische voorbeeldigheid;

GEWESTELIJKE STRATEGIE VOOR ECONOMISCHE TRANSITIE

Secrétaire d'État Barbara Trachte
en charge de la Transition économique et recherche scientifique

Ministre Alain Maron
en charge de la Transition climatique, de l'Environnement, de l'énergie et de la Démocratie participative

COÖRDINATIE

STAKEHOLDERS

Strategisch Brupartners

Algemeen Kabinetten Trachte & Maron
LB – BEW – HUB – Innoviris

Strategische Economische Raad
AD en Adjunct AD

4 TRANSVERSALE ACTIES

Toegang tot afvalstromen

Handel

Digitalisering

Internationale handel

7 ECONOMISCHE INSTRUMENTEN

Gunstig ecosysteem voor ondernemerschap

Financiering

Begeleiding

Huisvesting voor ondernemingen

Duurzame en innovatieve overheidsopdrachten

Innovatie-trajecten

Bevordering van sociaal en democratisch ondernemerschap

SECTORALE FOCUS EN COÖRDINATIE TUSSEN PLANNEN

Gezondheid

Culturele en Creatieve Industrie

Mobiliteit (Good Move)

Bouw (Renolution)

Hulpbronnen- en Afvalbeheer (HABP)

Duurzame voeding (Good Food)

Figuur 1: Gewestelijke Strategie voor economische transitie

- **Goedkeuring van een nieuw beheerscontract voor de Haven van Brussel en CityDev**, waarin de doelstellingen van de economische transitie zijn opgenomen;
- **Structurele financiering voor initiatieven die sociaal en democratisch ondernemerschap versterken** (meerjarige financiering voor CoopCity, meer middelen voor CoopUs, ...) en **ondersteuning voor sociale innovatie** (PYSI, Co-Create);
- **Oprichting van het FARI-instituut**, met de ULB en de VUB, voor de ontwikkeling van artificiële intelligentie in Brussel;
- **Projectaanvraag "Digital & Economic Transition"**, waarmee 6 verantwoorde digitale projecten ter ondersteuning van de digitalisering van zko's en kmo's konden worden gefinancierd, voor een totaalbudget van 400.000 euro.

Later in de legislatuur werd akte van andere belangrijke verwezenlijkingen genomen. Nogmaals, het onderstaande overzicht neemt lang niet alle acties in aanmerking die in de afgelopen jaren in gang zijn gezet en werden verwezenlijkt.

Om een gunstig ecosysteem voor ondernemerschap te creëren, heeft het Gewest onder meer **de regels inzake toegang tot het beroep hervormd** om met name het opstarten van ondernemingen te stimuleren en eerlijkere voorwaarden voor Brusselse ondernemers te creëren. Daarnaast is het **actieterrein van de CiReDe**, een publiek-private voorziening die is bedoeld om regelgevende en administratieve belemmeringen voor de circulaire economie te identificeren en weg te nemen, sinds 13 juli 2023 **uitgebreid tot de economische transitie** in haar geheel.

Wat bedrijfsondersteuning betreft, zijn de informatiediensten van de **1819** van [hub.brussels](#) en de **5 bestaande lokale economieloketten (LEL)** **versterkt** om ze toegankelijker en coherenter te maken,

maar ook om betere ondersteuning aan voorbeeldige economische actoren te bieden. [Hub.brussels](#) heeft ook een **zelfdiagnosetool online gezet** om zelfstandigen te helpen erachter te komen waar ze zich in het transitieproces bevinden en welke ondersteuning beschikbaar is.

Op het vlak van financiering werden, naast de eerste grote hervormingen die bij het begin van de legislatuur werden goedgekeurd, verschillende **wetgevende hervormingen** gelanceerd en, in sommige gevallen, goedgekeurd om de gewestelijke economische instrumenten te heroriënteren naar voorbeeldige ondernemingen op sociaal en milieuvlak toe. Bijzonder vermeldenswaard is de **hervorming van de steun voor de economische ontwikkeling en transitie van ondernemingen**³². Concreet wordt deze steun vanaf het 1ste kwartaal 2024 met gemiddeld 20% verhoogd voor voorbeeldige ondernemingen. Er worden ook nieuwe vormen van steun gecreëerd: steun voor consultancy (bijvoorbeeld voor een prestatieaudit of een diversiteitsplan), steun voor emissiearme mobiliteit, steun voor investeringen die de besparing of het hergebruik van grondstoffen of energie bevorderen. Het totale budget blijft vastgesteld op 30 miljoen euro.

Op het vlak van **bedrijfshuisvesting** heeft [CityDev](#) zijn **nieuw beheerscontract** aangenomen, waardoor het over extra middelen beschikt om ambachtslui te ondersteunen en lokale productie te valoriseren, door met name **productie- en huisvestingsfaciliteiten te ontwikkelen**. Het nieuwe beheerscontract omkadert en vergemakkelijkt ook de canon-³³ en huurverminderingen die aan Brusselse ondernemingen kunnen worden toegekend. Tot slot verankert de nieuwe ordonnantie met betrekking tot CityDev de transitiedoelstelling wettelijk in het hart van haar activiteiten en rationaliseert ze haar beheersorganen. Sinds begin 2023 kunnen ondernemingen die in gewestelijke structuren gehuisvest zijn een **huurvermindering** verkrijgen die varieert van 5% tot 25%, afhankelijk

van een aantal criteria waaraan moet worden voldaan. Ondernemingen die bijvoorbeeld in een economische transitie zitten, zich op de circulaire economie hebben aangesloten, over een sportterrein of crèche beschikken die ze toegankelijk stellen voor het publiek, of een ecodynamisch label hebben, komen in aanmerking voor deze huurverminderingen.

Wat **onderzoek en innovatie** betreft, wordt de ordonnantie die de toekenning van steun voor onderzoek, ontwikkeling en innovatie regelt en die door Innoviris wordt aangeboden, momenteel hervormd om de doelstellingen van de Shifting Economy erin op te nemen. Concreet zal al deze steun tegen 2030 enkel nog aan voorbeeldige projecten op sociaal en milieuvlak worden toegekend. Bijgevolg zullen projecten met een aanzienlijke negatieve impact niet langer financiering van Innoviris kunnen verkrijgen, met uitzondering van zogenaamde « disruptieve » projecten of projecten die een groot potentieel hebben om het Brussels gewestelijk ecosysteem te versterken. Met deze hervorming vervolledigt het Gewest de algemene heroriëntering van de economische steun die door de Shifting Economy is voorzien.

Op het vlak van **duurzame, innovatieve en kmo-vriendelijke overheidsopdrachten** werd de rol van de **facilitator voor duurzame overheidsopdrachten van Leefmilieu Brussel** bestendigd en versterkt. De facilitator biedt met name ondersteuning aan openbare aankopers met het oog op de ontwikkeling van opleidingen en interne strategieën ter zake. Daarnaast werd een **nieuwe governance-structuur** opgezet, waarin verschillende besturen (Actiris, de GOB, het Observatorium van de referentieprijzen voor de overheidsopdrachten van Brupartners, Leefmilieu Brussel, Innoviris en hub.brussels) samenwerken om innovatieve overheidsopdrachten te ontwikkelen en het aanbod te stimuleren, met prioriteit voor de Brusselse kmo's. Tot slot werden in 2023 twee verslagen

³² https://etaamb.openjustice.be/nl/beschikking-van-13-oktober-2023_n2023046393.

³³ "Grondhuur" of vergoeding betaald door een onderneming voor het gebruik van een stuk grond.

met sectorale antidumpingclausules in overheidsopdrachten goedgekeurd voor de schoonmaak- en bouwsector, die sterk aan sociale dumping zijn blootgesteld.

Sociaal ondernemerschap heeft doorheen deze hele legislatuur van algemene en specifieke steunmaatregelen genoten, waardoor het van de **verhoogde economische steunmaatregelen** kon genieten. Er werden ook communicatiecampagnes opgezet. Daarnaast werd het aanvragen van de erkenning als sociale onderneming aangemoedigd en als een criterium van voorbeeldigheid aangenomen. **De economische steun** vanwege [Brussel Economie en Tewerkstelling](#) is nu meer toegankelijk voor de non-profit sector. Tot slot zijn er een aantal specifieke maatregelen ingevoerd, waaronder steunmaatregelen via de bestending van de "CoopCity"-voorziening, financieringsmaatregelen via bijvoorbeeld de ontwikkeling van specifieke "SDO"-projectaanvragen of de ontwikkeling van specifieke financieringsproducten bij Brusoc, evenals bewustmakingsmaatregelen.

5. CONCLUSIE

Het is **absoluut noodzakelijk** geworden dat ondernemingen in het wereldwijde economische landschap rekening houden met sociale, ecologische en bestuursaspecten. Hedendaagse uitdagingen zoals klimaatveranderingen, groeiende sociale ongelijkheden en de groeiende vraag naar transparantie hebben deze overwegingen centraal in de zorgen van zowel burgers als ondernemingen gesteld.

MVO is niet langer slechts een optie, maar eerder een **onontkoombare noodzaak** om duurzame economische groei, vertrouwen van belanghebbenden en behoud van het leefmilieu te waarborgen. Ondernemingen die deze dimensies actief in hun strategieën integreren, beantwoorden aan de verwachtingen van de maatschappij en zijn beter in staat om te anticiperen op de risico's die ze kunnen lopen, deze te beperken en tegelijkertijd de kansen te grijpen die duurzaamheid met zich

meebrengt. Door ethische praktijken te bevorderen, een **positieve bijdrage te leveren aan de maatschappij en milieunormen te hanteren, versterken ondernemingen hun reputatie, bouwen ze aan klantentrouw en trekken ze toegewijde talenten aan.**

In het licht van de wereldwijde uitdagingen wordt samenwerking tussen ondernemingen en overheden **van essentieel belang**. Ondernemingen kunnen een cruciale rol spelen als verantwoordelijke en innovatieve actoren die bijdragen **aan de opbouw van een rechtvaardigere, duurzamere en veerkrachtigere economie**. Proactief rekening houden met sociale, ecologische en bestuursaspecten wordt zo een **investering in de toekomst**, die de welvaart van ondernemingen op de lange termijn en het welzijn van de planeet en haar bewoners waarborgt.

In Brussel heeft de Brusselse regering besloten nog een stap verder te gaan door een economische transitie strategie aan te nemen, de **Shifting Economy**. Het doel is om alle Brusselse ondernemingen aan te moedigen en te ondersteunen bij de transitie van hun activiteiten, zodat ze voorbeeldig op sociaal en milieuvlak zouden zijn. Om dit te bereiken **werden de gewestelijke economische instrumenten gereorganiseerd om ze geleidelijk voor te behouden voor ondernemingen die zich op dit transitieproces aansluiten.**

lets meer dan **1,5 jaar** na de goedkeuring van de Shifting Economy zijn de **economische steunvoorzieningen ingevoerd** en brengen de besturen steeds meer **synergieën** tot stand. Het afstemmen van alle economische instrumenten van het Gewest op zijn brede sociale en milieumambities is een **originele en nieuwe ambitie**, die nergens anders in België of internationaal terug te vinden is. De strategie moet zich echter nog bewijzen.

Alle ondernemingen die dat nog niet hebben gedaan, moeten immers worden overtuigd om zich bij dit proces aan te sluiten. Op dit moment zijn het de ondernemingen die al in transitie zijn die van de heroriëntatie van de steun genieten, maar het is de bedoeling om een aanzuigeffect te creëren zodat elke onderneming hierover zou gaan nadenken. En hoewel de bedragen die op tafel liggen voor sommigen misschien wat gering lijken, kunnen ze voor anderen een hefboom zijn.

De doelstelling van het Gewest is bijzonder ambitieus: ervoor zorgen dat zoveel mogelijk Brusselse ondernemingen hun bedrijfsmodel naar meer sociaal en ecologisch verantwoorde modellen laten evolueren.

Ook al lijkt de ambitie van koolstofneutraliteit nog ver weg, de bedrijfswereld is goed op weg om eraan bij te dragen, met de **steun van de overheden**.

Gezamenlijk initiatiefadvies

Sectoroverschrijdende inventaris

van het kwalificerend onderwijs en de beroepsopleiding, meer bepaald van het alternerend leren

In april en mei 2022 keurden de regeringen van Wallonië, de Federatie Wallonië-Brussel, het Brussels gewest en het College van de Franse Gemeenschapscommissie een vierpartijennota goed met het oog op een transversale versterking van het kwalificerend onderwijs en de beroepsopleiding, en in het bijzonder van het alternerend leren.

Op middellange termijn voorzag deze nota in een sectoroverschrijdende [inventaris](#) van het beroepsonderwijs en de beroepsopleiding, met bijzondere nadruk op alternerende opleidingen. Deze evaluatie werd uitgevoerd door de VZW Agir pour l'Enseignement¹ en bevat een aantal vaststellingen. Brupartners en de IBEFE Brussel wilden graag een gezamenlijk advies uitbrengen over het luik 'alternerende opleidingen voor jongeren' van deze inventaris, waarin de specifieke kenmerken van de alternerende opleidingen te Brussel worden benadrukt.

ALGEMENE VASTSTELLING

Ondanks de uitgesproken politieke wil om alternerende opleidingen te versterken en er een richting van uitmuntendheid van te maken, daalt het aantal jongeren

in alternerende opleidingen. Volgens de [inventaris](#) "is het aantal leerlingen in alternerende opleidingen voor jongeren (15-25 jaar) de afgelopen 10 jaar met gemiddeld 1% per jaar gedaald"².

De inventaris stelt ook dat "hoewel alternerende opleidingen erkend en gewaardeerd worden door diegenen die eraan deelnemen, ze weinig bekend blijven bij veel werkgevers, bij de meeste ouders van leerlingen en, in

¹. De VZW Agir pour l'Enseignement heeft tot doel, projecten te verwezenlijken ter ondersteuning van het onderwijs in België, meer bepaald wat betreft de uitvoering van de maatregelen van het 'Pacte pour un Enseignement d'Excellence' (<https://kbs-frb.be/nl/agir-pour-l-enseignement-fonds-vrienden-van>).

². APE, 'État des lieux pour un renforcement transversal de l'enseignement qualifiant et de la formation professionnelle, en particulier de l'alternance', synthese, december 2022, p.5.

*mindere mate, bij andere spelers in de onderwijssector (...)*³.

INTRA-FRANSTALIGE VISIE

Een van de factoren die in de inventaris worden genoemd als verklaring voor de problemen bij de ontwikkeling van het alternerend leren is *"het gebrek aan een consensus over een gedeelde visie, doelstellingen voor de toekomst van het alternerend leren en een actieplan om deze te bereiken (...)"*.

In hun gezamenlijk advies herhalen de 2 instanties bijgevolg dat een **intra-Franstalige visie** die alle politieke spelers, die voor deze materie bevoegd zijn, samenbrengt **noodzakelijk is om het alternerend leren in de toekomst te versterken**.

HET ZOEKEN NAAR STAGES VAN ALTERNEREND LEREN

In de inventaris wordt ook gewezen op de **problemen bij het vinden van stageplaatsen** voor een aanzienlijk deel van de kandidaat-leerlingen.

In dit verband merken de IBEFE en Brupartners op dat, ondanks de verschillende bestaande initiatieven, de moeilijkheden blijven bestaan. De twee instanties vragen dat de sociale partners samenwerken met actoren van het alternerend leren **om alternerende stages in ondernemingen te vergemakkelijken en te bevorderen**. Ze vragen ook om rekening te houden met de specifieke kenmerken van de KMO's, waarvoor het aannemen van een stagiair complexer is. Dit is des te belangrijker omdat 96% van de ondernemingen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest minder dan 10 werknemers telt. Zo moedigen ze de ondersteuning van deze bedrijven aan, onder meer op administratief vlak

ET ALTERNEREND LEREN, EEN RICHTING VAN DEGRADATIE?

Een van de belangrijkste bevindingen van de evaluatie is dat de richting van het

alternerend leren *"de degradatierichting van de degradatierichtingen"*⁴ is geworden. Als gevolg daarvan *"behoudt het alternerend leren (voor jongeren) momenteel een negatief imago als een laatste redmiddel, waarin een groot deel van de schoolverlaters, die herhaaldelijk zijn gezakt, terechtkomen"*⁵.

De leden van Brupartners en de IBEFE zijn van mening dat deze termen moeten worden genuanceerd, zodat ze "de diversiteit van de trajecten en motivaties van de personen die aan zo'n traject deelnemen of ernaar worden verwezen" weerspiegelen. Een alternerende opleiding moet namelijk worden gezien als een echte kans voor jongeren. De IBEFE en Brupartners bevelen daarom aan om het imago van alternerende opleidingen op actieve wijze te promoten en te verbeteren bij het grote publiek en bij de actoren inzake loopbaanbegeleiding.

HET BRUSSELSE DOELPUBLIEK EN DE NOOD AAN SAMENWERKING VAN DE OPERATOREN

Dit [gezamenlijk initiatiefadvies](#) behandelt eveneens andere thema's, zoals:

- De noodzaak om rekening te houden met de specifieke kenmerken van de Brusselse bevolking, die vaak sociale en economische moeilijkheden kent;
- Het belang van de ontwikkeling van een samenwerking tussen operatoren, met name voor een gemeenschappelijk denkproces over goede praktijken in termen van ondersteuning van jongeren, vooral die met schoolplicht;
- Het belang van de ontwikkeling van maatregelen om de overstap van de ene operator naar de andere "makkelijker/veiliger" te maken, met name door de uitwerking van sectorspecifieke alternerende opleidingen;

→ De ontwikkeling van het delen van lesmateriaal.

BRUSSELS OVERLEGFORUM VOOR HET ALTERNEREND LEREN

In hun advies merken de IBEFE en Brupartners op dat er **momenteel geen Brussels forum bestaat dat alle partijen, die bij het alternerend leren betrokken zijn, samenbrengt**. Er bestaan wel overlegfora, maar geen enkel daarvan brengt alle betrokken actoren samen. Op basis van deze vaststelling pleit het advies voor de oprichting van een overlegforum dat alle Brusselse operatoren en sociale partners samenbrengt rond alternerend leren. De Nederlandstalige partners zouden hiervoor eveneens kunnen worden uitgenodigd.

VERVOLG VAN DE WERKZAAMHEDEN VAN DE VZW APE

Na de opstelling van de inventaris heeft de VZW APE nu van de Waalse regering en de regering van de Federatie Wallonië-Brussel de opdracht gekregen om verder te werken aan scenario's voor de toekomst van het alternerend leren. Daartoe zal deze moeten voortbouwen op de hierboven uiteengezette bevindingen en bijkomende actoren moeten raadplegen. Het Brussels gewest wenste niet deel te nemen aan de verlenging van het mandaat van APE. Brupartners zal daarom de komende maanden bijzondere aandacht besteden aan de ontwikkelingen in dit belangrijke dossier voor de Brusselaars en hun belangen.

Indien u over dit onderwerp meer wil vernemen, dan kan u [hier](#) het volledige initiatiefadvies raadplegen.

³ *Ibidem*, p.6

⁴ APE, 'État des lieux pour un renforcement transversal de l'enseignement qualifiant et de la formation professionnelle, en particulier de l'alternance', *synthese*, december 2022, p.11.

⁵ *Ibidem*, p.6.

De Adviezen van Brupartners

Uitgebracht tussen 16 november en 22 februari 2024

RUIMTELIJKE ORDENING - STEDENBOUW

A-2023-080-BRUPARTNERS

Ontwerp van richtplan van aanleg Maximiliaan-Vergote.

A-2023-081-BRUPARTNERS

Ontwerp van richtplan van aanleg Defensie.

A-2024-001-BRUPARTNERS

Gemeentelijk Plan voor Duurzame Ontwikkeling van de Stad Brussel.

A-2024-017-BRUPARTNERS

Ontwerp van besluit betreffende de stedenbouwkundige lasten die opgelegd worden bij het verlenen van stedenbouwkundige vergunningen.

A-2024-019-BRUPARTNERS

Voorontwerp van ordonnantie over de opwaardering en de occasionele opening voor het publiek van uitzonderlijke goederen.

ECONOMIE

A-2023-079-BRUPARTNERS

Hervorming van de steun aan ondernemingen die momenteel wordt geregeld door de ordonnantie van 3 mei 2018 betreffende de steun voor de economische ontwikkeling van ondernemingen (11 ontwerpen van besluit).

A-2024-011-BRUPARTNERS

Ontwerpbesluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering houdende uitvoering van de ordonnantie betreffende economische migratie.

WERKGELEGENHEID

A-2024-012-BRUPARTNERS

Voorontwerp van ordonnantie betreffende de begeleiding bij de zoektocht naar werk die Actiris aanbiedt aan werkzoekenden.

A-2024-013-BRUPARTNERS

→ Ontwerp van besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering tot invoering van

werkgelegenheidssteun voor de aanwerving van een werkzoekende met een handicap;

→ Ontwerp van besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering houdende invoering van diverse wijzigingen op het vlak van de werkgelegenheidssteun.

ENERGIE

A-2023-088-BRUPARTNERS

Ontwerpbesluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering tot wijziging van het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 4 oktober 2007 houdende de nadere bepaling van de specifieke criteria en de procedure betreffende de toekenning van het statuut van beschermde afnemer door de Reguleringscommissie voor energie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

A-2023-089-BRUPARTNERS

Ontwerp van besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering betreffende de leveringsvergunning

Raadpleeg hier de volledige adviezen!

voor flexibiliteitsdiensten en de leveringsvergunning voor aggregatiediensten en tot wijziging van het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 18 juli 2002 houdende de criteria en de procedure tot toekenning, hernieuwing, overdracht en intrekking van een leveringsvergunning voor elektriciteit en het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 6 mei 2004 houdende de criteria en de procedure tot toekenning, hernieuwing, overdracht en intrekking van een leveringsvergunning voor gas.

A-2024-007-BRUPARTNERS

Ontwerp van besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering tot wijziging van het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 24 april 2014 houdende de invoering van een certificeringssysteem voor HEinstallateurs voor kleine installaties.

A-2024-015-BRUPARTNERS

Ontwerp van besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering tot bepaling van de criteria en de procedure voor afwijking van de EPB-eisen en eisen met betrekking tot de decarbonisatiemaatregelen en tot wijziging van verschillende uitvoeringsbesluiten van de ordonnantie van 2 mei 2013 houdende het Brussels Wetboek van Lucht, Klimaat en Energiebeheersing wat betreft de verwarmings- en klimaatregelingsystemen.

LEEFMILIEU

A-2023-078-BRUPARTNERS

Ontwerp van besluit van de Brusselse

Hoofdstedelijke Regering tot wijziging van het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 29 maart 2018 tot vaststelling van de interventienormen en saneringsnormen.

A-2023-082-BRUPARTNERS

Ontwerp van besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering tot verbod van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, behalve die met een laag risico, tot toevoeging van gebruiksvoorwaarden aan de afwijkingen bedoeld in artikel 9 van de ordonnantie van 20 juni 2013 en tot wijziging van het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 16 juli 2015 betreffende de opslag en hantering van gewasbeschermingsmiddelen alsook het beheer van hun afval door professionele gebruikers.

A-2023-083-BRUPARTNERS

Ontwerp van besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering betreffende de toepassing van de algemene beginselen inzake geïntegreerde gewasbescherming, tot wijziging van het besluit van 16 juli 2015 betreffende de opslag en hantering van gewasbeschermingsmiddelen alsook het beheer van hun afval door professionele gebruikers en tot intrekking van het besluit van 10 november 2016 betreffende het toepassingsplan van pesticiden in openbare ruimten.

A-2023-084-BRUPARTNERS

Ontwerp van besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering tot regulering van de verkoop van gewasbeschermingsmiddelen en tot vaststelling van de voorwaarden voor exploitatie van de voorraden

gewasbeschermingsmiddelen die bestemd zijn voor verkoop, tot wijziging van het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 4 maart 1999 tot vaststelling van de ingedeelde inrichtingen van klasse IB, IC, ID, II en III met toepassing van artikel 4 van de ordonnantie van 5 juni 1997 betreffende de milieuvergunningen, en tot wijziging van het besluit van 16 juli 2015 betreffende de opslag en hantering van gewasbeschermingsmiddelen alsook het beheer van hun afval door professionele gebruikers.

A-2023-086-BRUPARTNERS

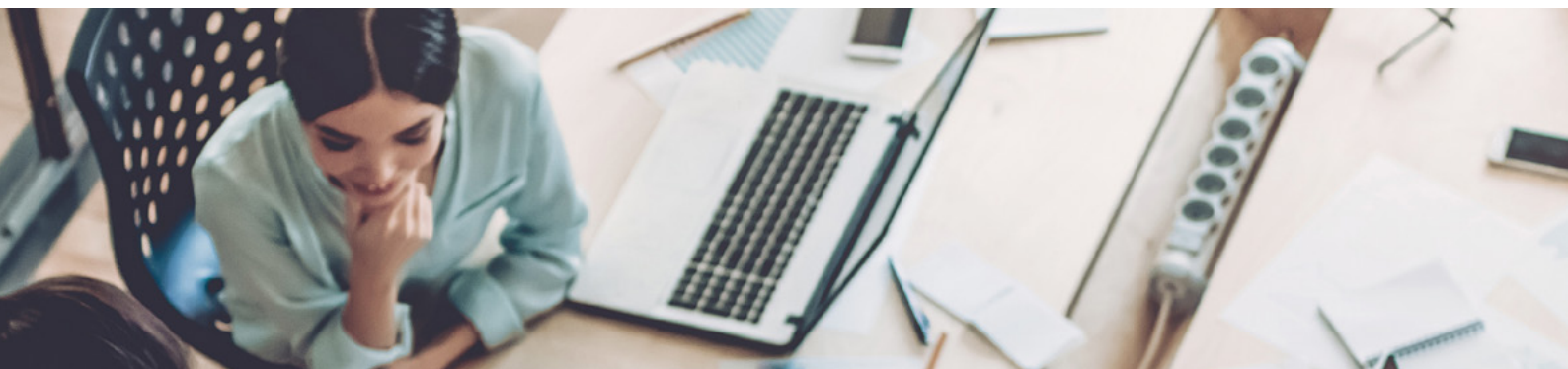
Ontwerp van besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering tot klassering van de onbevaarbare waterlopen, tot aanwijzing van de gewestelijke vijvers, tot bepaling van de inhoud, de reikwijdte, de modaliteiten en de termijnen betreffende de opstelling van de Atlas van het hydrografisch netwerk van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en tot goedkeuring van deze Atlas.

A-2023-087-BRUPARTNERS

Ontwerpbesluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering houdende wijzigingen aan het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 4 maart 1999 tot vaststelling van de ingedeelde inrichtingen van klasse IB, II, IC, ID en III met toepassing van artikel 4 van de ordonnantie van 5 juni 1997 betreffende de milieuvergunningen.

A-2024-004-BRUPARTNERS

Voorontwerp van ordonnantie houdende instemming met het samenwerkingsakkoord van [...] tussen de Federale Staat, het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest en het Brusselse

Hoofdstedelijke Gewest tot wijziging van het samenwerkingsakkoord van 2 september 2013 tussen de Federale Staat, het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest betreffende het opnemen van luchtvaartactiviteiten in de regeling voor de handel in broeikasgasemissierechten binnen de Gemeenschap overeenkomstig richtlijn 2008/101/EG van het Europees Parlement en de Raad van 19 november 2008 tot wijziging van richtlijn 2003/87/EG teneinde ook luchtvaartactiviteiten op te nemen in de regeling voor de handel in broeikasgasemissierechten binnen de Gemeenschap.

A-2024-006-BRUPARTNERS

Voorontwerp van ordonnantie betreffende de preventie en beheersing van de introductie en verspreiding van invasieve uitheemse soorten.

A-2024-008-BRUPARTNERS

Ontwerp van besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering betreffende het behoud en de ontwikkeling van bepaalde stadsbiotopen en landschapselementen die essentieel zijn voor de migratie, de geografische verspreiding en de genetische uitwisseling van wilde soorten en de aanmoediging ervan door de "Versterkte biotoop-oppervlaktefactor".

A-2024-010-BRUPARTNERS

Voorontwerp van ordonnantie tot wijziging van de ordonnantie van 2 mei 2013 houdende het Brussels Wetboek van Lucht, Klimaat en Energiebeheersing en de ordonnantie van 5 juni 1997 betreffende de milieuvergunningen.

A-2024-016-BRUPARTNERS

Ontwerp van bestek voor het milieueffectenrapport van het ontwerpbesluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering tot goedkeuring van de cartografie van de verschillende regelingen inzake sanering van stedelijk afvalwater.

EUROPA – INTERNATIONAAL

A-2024-005-BRUPARTNERS

Voorontwerp van ordonnantie tot instemming met de Overeenkomst tussen het Koninkrijk België en het Verenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland inzake het verrichten van betaalde werkzaamheden door bepaalde gezinsleden van het personeel van de diplomatieke missies en consulaire posten, gedaan te Brussel op 10 november 2023.

A-2024-018-BRUPARTNERS

EFRO: Raadpleging over de toekomst van het Europese cohesiebeleid.

FINANCIËN – FISCALITEIT – BEGROTING

A-2024-009-BRUPARTNERS

Voorontwerp van ordonnantie tot wijziging van het Wetboek van de met inkomstenbelastingen gelijkgestelde belastingen met betrekking tot het fiscaal regime dat van toepassing is op voertuigen van het type "pick-up" en tot indexering van de belasting op inverteerstelling.

OPLEIDING

A-2023-085-BRUPARTNERS

Gezamenlijk initiatiefadvies. Stand van zaken voor een transversale versterking van het kwalificerend onderwijs en de beroepsopleiding, meer bepaald van het alternerend leren.

A-2023-090-BRUPARTNERS

Ontwerp van besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering tot wijziging van het koninklijk besluit van 23 maart 1998 betreffende het rijbewijs.

A-2024-002-BRUPARTNERS

→ Ontwerp van besluit COCOF met betrekking tot de erkenning van ondernemingen, de stageovereenkomst en het opleidingsplan, de stageovereenkomst voor de verwerving van beroepservaring, de beroepsinlevingsstage en de verplichte observatiestage in alternerende opleidingen en van de zelfstandigen en de kleine en middelgrote ondernemingen.

→ Ontwerp van besluit COCOF tot vaststelling van de opdrachten en voorwaarden voor de uitvoering van de taken van de referent Permanente Opleiding voor de middenstand en de kleine en middelgrote ondernemingen.

HUISVESTING

A-2023-077-BRUPARTNERS

Voorontwerp van ordonnantie tot wijziging van de Brusselse Huisvestingscode met het oog op de verwezenlijking van het recht op huisvesting.

MOBILITEIT

A-2024-003-BRUPARTNERS

Voorontwerp van ordonnantie betreffende de invoering van een tijdelijke vermindering van de kilometerheffing voor emissievrije voertuigen.

A-2024-014-BRUPARTNERS

Voorontwerp van ordonnantie tot wijziging van de ordonnantie van 29 juli 2015 tot invoering van een kilometerheffing in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voor zware voertuigen bedoeld of gebruikt voor het vervoer van goederen over de weg, ter vervanging van het Eurovignet.

"Het netwerk van S-treinen: welk gebruik voor en door de Brusselaars?"

Met Jihane Annane en Isabelle Thomas

Brupartners: Hoe staat het met de ontwikkeling van het S-net (GEN) in 2023?

Jihane Annane: Sinds 2016 heeft de NMBS haar S-net in en rond Brussel aanzienlijk uitgebreid. Er worden nu **144 stations** bediend, waaronder **35 in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest**. Deze stations worden op weekdagen door 725 treinen per dag bediend. In het kader van het vervoersplan 2023-2026 van de NMBS zal het aanbod met nog eens 4% worden uitgebreid en zullen de S-treinen op vrijdag en zaterdag later op de avond rijden, om beter aan te sluiten op de tijdstippen van bijvoorbeeld culturele activiteiten in de hoofdstad.

Als we willen dat de S-treinen een echt alternatief voor de auto zijn, niet alleen om zich naar Brussel te begeven, maar ook om zich in de stad te verplaatsen, **moeten we de frequentie blijven verhogen waar er vraag naar is**. Eén van de doelstellingen van het samenwerkingsakkoord tussen de federale staat en de drie Gewesten (GEN-verdrag van 2003) was precies om een minimumfrequentie van 4 treinen per uur en per richting aan te bieden. **Deze doelstelling werd al in een groot deel van het oosten van het Brussels Gewest behaald**. Vooral de Europese wijk (Schuman, Luxemburg, Etterbeek, Merode, ...) wordt zeer goed bediend, net als het stadscentrum via de Noord-Zuidverbinding.

De resultaten op het gebied van het aantal reizigers van de S-treinen laten zien dat deze voorzien in een **behoefte onder de reizigers**. Vóór de gezondheids crisis was de groei van het aantal reizigers hoger dan het nationale gemiddelde, met elk jaar ongeveer 5% meer reizigers. De daling van het aantal reizigers als gevolg van de COVID-crisis en telewerk wordt nu opgevangen. Reizigersaantallen zijn met name hoger tijdens daluren en in het weekend.

Tot slot is het materieel (van het type "Desiro"), dat voor alle of toch de meeste van de 12 S-diensten wordt gebruikt, aangepast aan de korte afstanden tussen de haltes, die typisch zijn voor voorstadsdiensten. **De reizigers waarderen dit materieel vanwege het comfort** en benadrukken met name de beschikbaarheid van zitplaatsen, het gemak bij het instappen en de verplaatsing in de trein en de uitrusting (airconditioning, stopcontacten), enz.

Brupartners: Is het "Brusselse GEN" te vergelijken met het Parijse GEN? Wat was/waren de oorspronkelijke doelstelling(en)?

Jihane Annane: Het Brusselse voorstadsnet kan niet met het Parijse GEN worden vergeleken, eenvoudigweg omdat het **twee heel verschillende agglomeraties** zijn, zowel qua omvang als qua ruimtelijke dichtheid. Zo heeft Île-de-France evenveel inwoners als heel België!

De mobiliteitsoplossingen worden aan deze realiteit aangepast. **Het Parijse GEN heeft een specifieke infrastructuur, wat niet haalbaar is in Brussel**, waar de S-treinen de sporen met IC-treinen in de stad, op de noord-zuidverbinding, moeten delen.

Het Brusselse voorstadsnet lijkt meer op de Duitse voorstadsnetten, de S-Bahn. Het logo en de letter S die voor Brussel zijn gekozen, verwijzen er overigens naar, net als in veel andere Europese landen: in Duitsland, maar ook in Italië, Zwitserland, Oostenrijk, ...

Volgens het GEN-verdrag van 2003 is het **doel van het Belgische GEN-project** om een aanzienlijke modal shift mogelijk te maken van het individuele voertuig naar het openbaar vervoer voor trajecten in en rond Brussel.

Jihane Annane

Directrice Public Affairs & GEN en lid van het directiecomité van de NMBS

Isabelle Thomas

Geografe en emeritus-hoogleraar aan de UCLouvain.

Het "Brusselse GEN" is derhalve een **multimodale mobiliteitsoplossing met meerdere operatoren**, die naast de trein ook de metro-, tram- en busdiensten van andere operatoren in en rond Brussel omvat, waarvan de S-treinen de spoorverbinding vormen.

Wat vaak "de GEN-werkzaamheden" worden genoemd, zijn in feite infrastructurele werkzaamheden en oplossingen waardoor rechtstreekse IC-treinen de S-omnibustreinen in de buitenwijken kunnen voorbijrijden.

Brupartners: Hoe verklaart u het lage gebruik van het S-net door de Brusselaars?

Jihane Annane: Veel Brusselaars maken al gebruik van het S-net. Wel is het zo dat ze al tientallen jaren gewend zijn om het openbaar vervoernet van de MIVB te gebruiken, waarvan de frequenties meestal hoger liggen dan deze die op het spoornet kunnen worden aangeboden. Dankzij deze frequenties dient er geen dienstregeling te worden

geraadpleegd alvorens in het station aan te komen.

De S-treinverbindingen zijn nochtans sneller voor bepaalde bestemmingen binnen de stad, bijvoorbeeld tussen Ukkel en het stadscentrum of tussen Jette en de Europese wijk, maar deze verbindingen zijn nog onvoldoende bekend bij de Brusselaars, hoewel er een duidelijke positieve vooruitgang is. Ook de 35 Brusselse stations en de verbindingen met de voorsteden die ze bedienen, zijn niet allemaal voldoende gekend door de inwoners en de economische actoren van de stad. Het geïntegreerde tariefsysteem via de Brupass, waarmee Brusselaars ofwel een MIVB-lijn ofwel een S-trein kunnen nemen, zou ook meer bekendheid moeten krijgen.

De S-treinverbindingen zijn sneller voor bepaalde bestemmingen binnen de stad, bijvoorbeeld tussen Ukkel en het stadscentrum of tussen Jette en de Europese wijk, maar deze verbindingen zijn nog onvoldoende bekend bij de Brusselaars

Er is duidelijk nood aan specifiek promotiewerk voor het S-net, zowel door de NMBS als door de plaatselijke en gewestelijke besturen, om de S-trein beter bekend te maken bij de Brusselaars.

Brupartners: Wat betekent "Brussel" eigenlijk in de context van het S-net? Hebben we allemaal dezelfde definitie ervan?

Isabelle Thomas: Brussel heeft geen specifieke definitie voor het S-net. Brussel is een stad waarvoor er geen consensus bestaat voor wat de geografische definitie van haar grootstedelijk gebied betreft.

Als we teruggaan naar de oorsprong van het "GEN-project" (jaren 80/90), zien we dat er duidelijk een GEN-zone rond Brussel werd afgebakend: twee aan elkaar gezette IRIS-zones, waarvan de grootste (IRIS2) niet alleen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest omvatte, maar ook de dichte rand ervan en gewestelijke steden zoals Aalst, Edingen, Nijvel, Leuven en Mechelen. Laat ons eraan

herinneren dat het doel van het GEN/S-net was - en nog steeds is - om een treinnet voor de hoofdstad en de rand ervan te creëren.

Laat ons er ook aan herinneren dat vandaag het stedelijke weefsel van Brussel zich uitstrekt tot ver buiten de administratieve grenzen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Dankzij de ontwikkeling van vervoermiddelen, de demografische druk, een voorliefde voor groen, enz. is het mogelijk geworden om steeds verder van het centrum te wonen, te werken en/of te consumeren. Het huidige grootstedelijk gebied is zeker veel groter dan het Brussels Gewest en alle wetenschappelijke studies lijken het erover eens te zijn dat dit gebied kleiner is dan de IRIS2-zone. Kortom: een functionele ruimtelijke entiteit stad-rand, zonder enige consensus over de grenzen ervan en zonder een uniek beheersorgaan binnen dit grootstedelijk gebied.

Het S-net is een essentiële schakel voor de verbinding van het centrum en de rand, maar ook tussen de buitenwijken, en zelfs om alternatieven te bieden die eigen zijn aan verplaatsingen binnen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, met een regelmatige dienstregeling en een vervoerswijze in eigen bedding die een stedelijke en voorstedelijke multimodaliteit waarborgt.

Brupartners: Wat betekenen deze verschillende opvattingen over Brussel voor mobiliteitsprojecten zoals de ontwikkeling van het S-net? Waar moet rekening mee worden gehouden?

Isabelle Thomas: Zonder een duidelijke definitie van het Brussels grootstedelijk gebied zal het moeilijk zijn om de overgang naar een duurzame stad op het vlak van het vervoer van personen en goederen te maken. De stad en haar rand zijn nauw met elkaar verbonden en vormen één geheel, met dit verschil dat de afstanden in de rand langer zijn. Brussel is uniek omdat zijn rand zich uitstrekt tot in het Vlaams Gewest en het Waals Gewest, d.w.z. EEN stad die DRIE administratieve gewesten overspant.

De complexiteit van de besluitvorming in Brussel in combinatie met een complexiteit van vervoer in het algemeen is een onderwerp op de kruising van heel wat sociale, economische en ecologische aspecten. Projecten inzake « duurzame mobiliteit » zijn complex, ongeacht de schaal, omdat ze per definitie multimodaal zijn en zich op het kruispunt van menselijke, sociale, economische en andere factoren bevinden.

Mobiliteit heeft vele actieve bestanddelen, facetten en schalen. Mobiliteit in Brussel vereist de toepassing van verschillende duurzame alternatieven, zonder de ene vervoerswijze te stigmatiseren ten opzichte van de andere. Dankzij het S-net kan gebruik worden gemaakt van een vervoerswijze in eigen bedding, met een duidelijke en betrouwbare dienstregeling, met gemakkelijke overstapmogelijkheden tussen verschillende vervoerswijzen (tram, metro, bus, te voet, met de fiets, ...) ... op voorwaarde dat alles in termen van multimodaal vervoer wordt voorzien en dat de communicatie adequaat is. Een S-net is dus slechts één (van de vele) schakels die worden gecreëerd voor de Brusselaars, maar ook voor iedereen die zich om diverse redenen naar Brussel begeeft (werk, diensten, winkelen, ontspanning, enz.).

Het zou raadzaam zijn om een beheer van het grootstedelijk gebied in zijn geheel te overwegen, want zal zonder piloot in het vliegtuig het project van « duurzame/koolstofvrije stad » ooit van de grond komen?

Brupartners: Welke aanbevelingen zou u doen om het gebruik van het S-net door de Brusselaars te verbeteren?

Isabelle Thomas: Ik zou willen beginnen met een anekdote: ik kwam met de S8 vanuit Louvain-la-Neuve naar Brupartners (stadscentrum van Brussel). Ongeveer vijftig minuten van station

Zonder een duidelijke definitie van het Brussels grootstedelijk gebied zal het moeilijk zijn om de overgang naar een duurzame stad op het vlak van het vervoer van personen en goederen te maken

DEBATTEN/WEBINARS

naar station zonder aansluiting, 2 treinen per uur. Het tijdsverschil tussen de metro en stappen vanaf Schuman bracht me ertoe om te voet te gaan. Stappen op de stoep in de Kunst-Wetwijk is allesbehalve aangenaam (vervuiling, fietsers die op de stoep rijden, enz.). Op de terugweg naar het station Schuman is het niet eenvoudig om het spoor naar het Zuiden te vinden... En daar stonden we dan, 3 onbekenden wanhopig op zoek naar dit spoor 2 naar Zweinstein...

Mijn aanbevelingen zouden dan ook zijn om meer mensen ertoe aan te zetten om gebruik te maken van het S-treinennet, of

ze nu in Brussel wonen of niet, om welke reden ze zich dan ook verplaatsen, op elk moment van de dag of de avond en op elke dag van de week. Om dit te bereiken zou het raadzaam zijn om **beter te communiceren over de betrouwbaarheid van de dienstregelingen**, om te kiezen voor een **concurrerend, enkelvoudig en gemakkelijk tariefsysteem** en om te zorgen voor duidelijkheid in de stations en een **eenvoudige bereikbaarheid**. Met andere woorden, deze vervoerswijze in het Brussels grootstedelijk gebied dient te worden gepromoot, en tegelijk dient te worden gezorgd voor multimodale platformen (gemakkelijke verbindingen

met trams, bussen, vliegtuigen, interregionale treinen en **mogelijkheden om in de rand te parkeren** tegen een scherpe prijs). Inzetten op frequentie, prijs en gebruiksgemak. Duidelijk communiceren om de huidige mobiliteitsgewoonten in de rand en in de stad te veranderen, zodat de overgang naar een CO²-neutrale stad binnen de grenzen ervan succesvol zou verlopen.

Klik [hier](#) voor de presentatie van Jihane Annane en [hier](#) voor die van Isabelle Thomas.

Anne Posma

Medewerker partnerwerking bij Tracé Brussel en vicevoorzitster van de Brusselse Raad voor Meertaligheid.

Brupartners: Hoe zou volgens de laatste Taalbarometer van de VUB het taalprofiel van de Brusselaars kunnen worden omschreven? Hoe kan de vermindering van de beheersing van het Frans en het Nederlands worden verklaard?

Anne Posma: De laatste Taalbarometer van de VUB dateert van 2018. De gegevens zijn inmiddels verouderd en we wachten dan ook met spanning op de nieuwe Taalbarometer die op dit moment geschreven wordt. De Taalbarometer geeft al jaren het meest complete beeld van de ontwikkelingen op het vlak van taalkennis van Brusselaars en vormt een waardevol instrument voor beleidsmakers en professionals. Tot ongeveer 1950 waren Frans en Nederlands de belangrijkste talen in Brussel. Meer dan de helft van de bevolking sprak beide talen. Vandaag is dat helemaal anders. De Brusselse bevolking is niet alleen enorm gegroeid maar ook veel diverser geworden. Op dit moment is minder dan één Brusselaar op twee geboren in België; meer dan de helft zijn genaturaliseerd Belg en/of afkomstig uit een ander Europees of niet-Europees land. Met meer dan 180 nationaliteiten en 100 talen is Brussel nu de tweede meest kosmopolitische stad van de wereld na Dubai. Het taalprofiel van de Brusselaar is drastisch veranderd: de Brusselaar van nu is zeer meertalig maar slechts 7,4% beheerst nog Nederlands én Frans, de twee officiële talen van Brussel. Het overgrote deel van de Brusselaars beheerst Nederlands óf -met name- Frans in combinatie met één of meer andere talen. Een groeiende en verontrustende categorie is ook de groep

bewoners die zowel het Nederlands, het Frans als het Engels niet beheerst: 7,6% van de Brusselse bevolking in 2016.

Het nieuwe taalprofiel van de Brusselaar zet zowel het Nederlandstalig onderwijs als het Franstalige onderwijs voor een gigantische uitdaging. Nu een zeer groot gedeelte van de leerlingen anderstalig¹ is en thuis de schooltaal niet spreekt, moeten de scholen extra inzetten op de verwerving van de schooltaal. Dit vereist een andere aanpak, meer middelen en nieuwe didactische methodes. Dit geldt ook voor de verwerving van de tweede schooltaal die voor vele anderstalige leerlingen een derde taal is.

Voor wat betreft de tweede schooltaal toont de Taalbarometer dat slechts 7,8% van de leerlingen die onderwijs hebben gevolgd in een Franstalige school aangeven kennis te hebben van het Nederlands. In 2001 was dat nog 20%. Voor wat betreft de kennis van het Frans van leerlingen uit het Nederlandstalig onderwijs is dat 68,8% ten opzicht van 94,4% in 2001. In beide taalgemeenschappen van Brussel is er dus sprake van een daling van de kennis van de tweede officiële taal. Met name de cijfers met betrekking tot de taalkennis van het Nederlands van leerlingen uit het Franstalig onderwijs zijn alarmerend.

Een focus op de lessen van de tweede taal is hier verhelderend. In Nederlandstalige basisscholen zijn het meestal de klasleerkrachten die zich ontfermen over de lessen Frans. Daarvoor zijn ze overigens binnen de lerarenopleidingen ook opgeleid. Vaak zijn ze echter niet genoeg op hun gemak in het Frans om het te onderwijzen aan leerlingen die het Frans vaak beter beheersen als de leerkracht zoals in Brussel het geval is. In de Franstalige lerarenopleidingen maakt het Nederlands helemaal geen

"Taalonderwijs in Brussel: hoe en waarom moet het worden gepromoot?"

Met Anne Posma

deel meer uit van de lerarenopleiding, zelfs niet als mogelijk keuzevak. Het onderwijs van het Nederlands dient verzorgd te worden door "maîtres de langue néerlandaise" die moeten beschikken over een "AESI" Nederlands. Dit is wat we vroeger de regenten noemden. Sinds jaren is het tekort aan deze taalleerkrachten dermate groot dat schooldirecties vaak hun toevlucht moeten nemen tot minder goed opgeleide taalleerkrachten of zelfs taallessen moeten opofferen, met alle gevolgen van dien voor de leerlingen en hun kennis van de Nederlandse taal.

Aan Franstalige kant vormt het tekort aan taalleerkrachten zonder twijfel het grootste gevaar voor het onderwijs van het Nederlands. De nieuwe verplichting om ook in Wallonië de tweede taal vanaf het derde leerjaar basisonderwijs in te voeren, zal honderden extra leraren Engels en Nederlands vragen. En nu

Met meer dan 180 nationaliteiten en 100 talen is Brussel nu de tweede meest kosmopolitische stad van de wereld na Dubai

het er naar uit ziet dat dat ook nog eens enkel Nederlands zal worden (in Brussel is dat overigens al het geval), zal het zwaartepunt komen te liggen op de vraag naar "maîtres de langue néerlandaise".

De opleidingsmogelijkheden van taalleerkrachten Nederlands zullen dus eens goed onder de loep genomen moeten worden. Nu aan Franstalige kant de recente "[Réforme de la Formation Initiale des Enseignants](#)" geen mogelijkheid meer biedt het Nederlands te integreren in de opleiding tot leerkracht basisonderwijs, blijft alleen het AESI (nu omgedoopt tot "section 3") over als mogelijke studierichting voor toekomstige taalleerkrachten voor

¹ Een persoon wiens moedertaal een vreemde taal is, in de gemeenschap waarin hij of zij zich bevindt.

In de Franstalige lerarenopleidingen maakt het Nederlands helemaal geen deel meer uit van de lerarenopleiding, zelfs niet als mogelijk keuzevak

zowel het basisonderwijs als de eerste graad van het secundair. De aanwerving van Vlaamstalige leerkrachten lijkt een vanzelfsprekende oplossing. Maar ook dat is een doodlopend straatje gezien de enorme lerarentekorten in de Nederlandstalige scholen. **Gelukkig hebben drie hogescholen in allerijl aanvullende "Certificats de maîtres de néerlandais" gecreëerd** om een alternatief opleidingstraject te bieden. Een druppel op een gloeiende plaat temeer daar het aantal inschrijvingen voorlopig nog beperkt is. De studenten aantallen in de opleidingen tot leerkracht Nederlands zijn dramatisch laag. Inderdaad Nederlands is aan Franstalige kant geen populaire studiekeuze.

Dat brengt ons wellicht bij de kern van het probleem. [Laurence Mettewie](#) gaf in haar artikel "*Maux de langues: biopsie de la difficulté d'apprendre des langues en Belgique*" lang geleden al aan dat het Nederlands over het algemeen niet positief gepercipieerd wordt door Franstaligen en ook omgekeerd is dat ook niet altijd het geval. De intrinsieke motivatie voor het leren van Nederlands is dan ook laag. **Motivatie groeit wanneer mensen de taal appreciëren** en het nut zien van het leren van de taal omdat ze die tenslotte in het dagelijks leven nodig hebben. Misschien wringt daar het schoentje want het leren van een taal blijft uiteindelijk een verhaal van verbinding en communicatie, eigenlijk bijna... een liefdesverhaal.

 Brupartners: Hoe kan volgens u de toename van het aantal inschrijvingen van Franstalige kinderen in het Nederlandstalig onderwijs worden verklaard?

 Anne Posma: Brusselse ouders zijn zich zeer bewust van de enorme troef die de kennis van Frans, Nederlands en Engels is voor de toekomst van hun kind. Volgens de laatste Taalbarometer zijn 90% van de Brusselaars vragende partij voor tweetalige scholen. Bij gebrek aan

scholen die institutioneel tweetalig zijn, heeft de Brusselse ouder de volgende taalopties bij het kiezen van een school (internationale en Europese scholen daargelaten): het Nederlandstalig onderwijs, het Franstalig onderwijs of een immersieschool van de Franstalige gemeenschap.

In de praktijk blijkt dat het Nederlandstalige onderwijs de beste garantie biedt op een goede kennis van Nederlands, Frans en Engels. Veel ouders zullen dan ook geneigd zijn om te kiezen voor een Nederlandstalige school temeer daar het Nederlandstalige onderwijs een **betere reputatie** geniet. Met Nederlands als schooltaal, Frans als "sociale" taal en een andere taal als thuistaal, biedt de ouder het kind door deze schoolkeuze een echte meertalige opvoeding.

Wel dient er hier een kanttekening geplaatst te worden. **Voor anderstalige kinderen is de onderdompeling in het Nederlands namelijk niet altijd makkelijk en met name voor kinderen met leerproblemen of voor kinderen waarvan de ouders weinig steun bij het leren kunnen bieden, is de keuze voor het Franstalig onderwijs misschien preferabel.** Eveneens blijkt dat de uiteindelijke beheersing van het Nederlands vaak niet goed genoeg is als Nederlands enkel de schooltaal van het kind is en op geen enkel ander moment Nederlands spreekt en oefent.

Gezien de enorme demografische groei in Brussel maar ook om het Nederlands als tweede officiële taal in Brussel te laten blijven bestaan, **heeft de Vlaamse gemeenschap de capaciteit van het Nederlandstalige onderwijs uitgebreid.** Vandaag gaat één leerling op vier een Nederlandstalige school. Dit is nog niet genoeg om te voldoen aan de vraag en er komen dan ook nog steeds Nederlandstalige scholen bij.

Gelukkig biedt het immersieonderwijs van de Franstalige gemeenschap een goed alternatief als het gaat om de verwerving van het Frans en het Nederlands. De lessen worden namelijk gedeeltelijk gegeven door een Nederlandstalige leerkracht en gedeeltelijk door een Franstalige leerkracht; **de leeromgeving is dus tweetalig.** Bovendien verlopen

de contacten met de school in het Frans wat voor vele ouders comfortabeler is. Het immersieonderwijs heeft dan ook "le vent en poupe", oftewel de wind in de zeilen. **Wallonië telt meer dan 250 immersiescholen** en in Brussel groeit het aantal gestaag, ondanks de vele obstakels waaronder het lerarentekort dat ook het immersieonderwijs zwaar treft.

 Brupartners: Welke moeilijkheden ondervinden toekomstige taalleraren tijdens hun opleiding en later in hun loopbaan?

 Anne Posma: Nu het taalprofiel van de Brusselaar drastisch is veranderd hebben Nederlandstalige en Franstalige scholen eigenlijk hetzelfde hyperdiverse doelpubliek. De grootste **pedagogische uitdagingen** waarmee (taal)leraren uit beide taalgemeenschappen worden geconfronteerd zijn dan ook de **taalkundige diversiteit in de klas en de vaak onvoldoende kennis van de schooltaal.** Het feit dat veel kinderen thuis noch Nederlands noch Frans spreken, plaatst leraren voor een nieuwe uitdaging die vraagt om nieuwe didactische benaderingen, diversificatie in de klas en aanpassingen van de lerarenopleidingen. De eindtermen van het onderwijs in beide taalgemeenschappen passen zich geleidelijk aan de nieuwe situatie aan maar evolueren minder snel dan het taalprofiel van onze inwoners. Daar komt nog eens bij dat de eindtermen niet altijd aansluiten bij de specifieke noden van de Brusselse hyperdiverse leerlingenpopulatie.

Vroeger zaten er op Nederlandstalige scholen voornamelijk kinderen met Nederlands als thuistaal. Vandaag is het overgrote deel van de kinderen anderstalig of Franstalig. **Het Nederlandstalige onderwijs is dan ook eigenlijk submersieonderwijs geworden**, dat wil zeggen dat het kind volledig is ondergedompeld in het Nederlands. Dit heeft consequenties voor het behaalde eindniveau én voor de leerkrachten die zich steeds meer moeten beroepen op didactische methodes gebaseerd op taalontwikkelen lesgeven en immersieonderwijs waar ze taal en vakinhouden combineren. Voor wat betreft het Franstalig onderwijs zien we dat de mogelijkheden tot taalondersteuning worden uitgebreid

DEBATTEN/WEBINARS

door bijvoorbeeld de integratie van lessen «Français Langue d'Apprentissage». Le Pacte d'Excellence voegt hier nog extra leerlingenbegeleiding op maat aan toe.

De tweede taal die in Brussel op de basisscholen wordt onderwezen, vormt vaak een derde taal voor het kind, dat vaak de eerste taal van de school nog niet goed beheerst. **In het Franstalige onderwijs is het niet altijd eenvoudig leerlingen te motiveren voor het Nederlands.** Dit komt met name doordat leerlingen over het algemeen weinig in aanraking komen met het Nederlands, dit in tegenstelling voor het Frans op Nederlandstalige scholen. Dat brengt ons terug bij het al genoemde gebrek aan populariteit van het Nederlands. Want ook dat obstakel komen taalleerkrachten dagelijks tegen in hun klassen en ook daar hebben taalleerkrachten een belangrijke rol te vervullen. **Juist toffe, dynamische en competente taalleerkrachten** kunnen er toe bijdragen de vicieuze cirkel te doorbreken door van het Nederlands een "knuffeltaa" te maken en van Brussel een meertalige stad met twee officiële talen.

Brupartners: Welke begeleidingen zijn voorzien om het aanleren van talen op de arbeidsmarkt te ondersteunen?

Anne Posma: Bijna één vacature op twee in Brussel vermeldt specifieke taaleisen. Het gaat dan meestal om kennis van Nederlands, Frans en het liefst ook nog Engels. In Vlaanderen en in de rand zijn er vele jobmogelijkheden maar kennis van het Nederlands is wel een vereiste. **Voor werkzoekenden bestaan er vele mogelijkheden om cursussen Nederlands te volgen en zo hun Nederlands te verbeteren.** Zij kunnen zich daarvoor wenden tot onder meer het [Huis van het Nederlands](#), [het Centrum voor Basiseducatie Ligo Brusselseer](#) en de Centra voor Volwassenenonderwijs. Ook aan Franstalige kant zijn er vele mogelijkheden voor het volgen van taalopleidingen Frans, Nederlands en Engels. Verder biedt het platform Brulingua alle Brusselaars de mogelijkheid om, on-line, een taaltest te doen en hun taalkennis te verbeteren en dit voor zeer veel talen.

Voor mensen die al aan het werk zijn

maar het Nederlands nog niet helemaal beheersen biedt de Vlaamse overheid, via de VDAB, **meerdere mogelijkheden voor taalcoaching op de werkvloer naast de al bestaande mogelijkheden voor opleidingen voor werknemers.** Voor taalcoaching op de werkvloer bestaan er op dit moment drie mogelijkheden: taalcoaching in het kader van een individuele beroepsopleiding, voor nieuw aangeworven anderstalige medewerkers in Vlaanderen en voor anderstalige medewerkers die al een jaar bij een bedrijf werken maar het Nederlands nog niet goed beheersen. In alle gevallen komt de coach op de werkvloer en worden ook de directe collega's in het traject betrokken om te zorgen voor een goede aansluiting bij de noden.

Taalcoachingprogramma's bieden werknemers de mogelijkheid om hun taalvaardigheden te verbeteren, wat niet alleen gunstig is voor communicatie met collega's en/of klanten op het werk maar ook voor hun CV. **Door te investeren in taal begrijpen werknemers elkaar beter, integreren ze zich beter in het bedrijf en vergroten ze hun kans op een duurzame tewerkstelling.**

Voor werkgevers zijn taalcoaching en taalopleidingen een middel om taalbarrières in hun bedrijf aan te pakken, de samenwerking tussen teamleden te versterken én de productiviteit verhogen. De VZW [DaarDaar](#) heeft daarvoor overigens een interessant initiatief ontwikkeld. Zij bieden **tweetalige workshops en teambuildings** aan bedrijven aan om de communicatie tussen Franstalige en Nederlandstalige

werknemers te verbeteren. Bedrijven in Brussel die investeren in taal laten zien dat zij waarde hechten aan het bouwen van een **inclusieve bedrijfscultuur.** Bovendien dragen zij indirect ook nog eens bij aan een meertalige, multiculturele en inclusieve samenleving.

Brupartners: Kunt u ons ook iets vertellen over het "Be Talky"-project?

Anne Posma: "Be Talky" is een initiatief van het Hoofdstedelijk Gewest ter promotie en ondersteuning voor meertaligheid in Brussel. "Be Talky" heeft de afgelopen 3 jaar organisaties de kans gegeven projecten in te dienen voor een jaarlijks budget van in totaal 200.000 EUR. Vorig jaar richtte de projectoproep zich op **meertalige initiatieven binnen de cultuursector**, in 2022 was de focus het bedrijfsleven en in 2021 was de oproep gericht op meertaligheid in het onderwijs. Drie jaar lang gaf BeTalky op deze manier impulsen aan meertaligheid in Brussel. Nieuwe, verbindende en innoverende projecten zijn op deze manier gerealiseerd, hebben Brusselaars dichter bij elkaar gebracht en van Brussel een nog bruisender en kosmopolitischere stad gemaakt waar het goed vertoeven is. De lijst van geselecteerde projecten vindt u hier.

[Klik hier](#) om de presentatie van Anne

Bijna 1 op de 2 jobaanbiedingen in Brussel vermeldt specifieke taalvereisten

Posma te lezen.

"De Brusselse arbeidsmarkt: tussen inhaalbeweging en structurele uitdagingen"

Met Geoffrey Minne

Brupartners: Wat is het verschil tussen werkloosheid en inactiviteit? Wat is de situatie in Brussel?

Geoffrey Minne: Volgens de definitie van de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) is iemand **inactief** als hij of zij geen **bezoldigde beroepsactiviteit** uitoefent en niet actief op zoek is naar werk. Tot deze categorie behoren onder meer voltijdstudenten, mensen met een langdurige arbeidsongeschiktheid, werkloze gepensioneerden en huismannen en -vrouwen. Iemand wordt **werkloos** genoemd - opnieuw volgens de Internationale Arbeidsorganisatie - als hij of zij aan **3 voorwaarden voldoet: geen werk hebben, onmiddellijk beschikbaar zijn voor werk en actief op zoek zijn naar werk**. Dit staat los van een inschrijving als werkzoekende en de toekenning van werkloosheidsuitkeringen. In de praktijk komen de gegevens vaak voort uit enquêtes.

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft een structureel hoge werkloosheids- en inactiviteitsgraad, zowel in vergelijking met het Belgische gemiddelde als met de grote Europese steden. In 2022 vertegenwoordigden werklozen en inactieven **35% van de bevolking in de werkende leeftijd in Brussel**, tegenover **25% of minder in Vlaanderen** of in regio's zoals Luxemburg, Berlijn, Île de France of Madrid. Recent werd echter een **aanzienlijke inhaalbeweging** waargenomen en is het aandeel werkenden tijdens het **post-pandemisch economisch herstel** in Brussel snel gestegen. De maatregelen van de overheden moeten erop gericht zijn deze dynamiek in de toekomst te ondersteunen.

De ontwikkeling van vaardigheden is een cruciale hefboom om de participatie op de arbeidsmarkt te vergroten, maar niet alleen voor kandidaten van buitenlandse afkomst

Paradoxaal genoeg is het een troef om over een arbeidsreserve te beschikken in een regio waar ondernemingen moeilijkheden ondervinden om mensen aan te werven. Die dan ook nog moet worden geactiveerd

Brupartners: Afhankelijk van de nationaliteit zijn de tewerkstellingsgraden uiterst verschillend. Kunt u ons hierover meer vertellen?

Geoffrey Minne: De **tewerkstellingsgraad in Brussel bedroeg 68% in het derde kwartaal van 2023** (65% in 2022). Dit betekent dat bijna 7 van de 10 Brusselaars tussen 20 en 64 jaar in deze periode een bezoldigde activiteit uitoefenden. Deze graad is niet uniform over de hele bevolking en varieert naargelang leeftijd, geslacht, opleidingsniveau enz. en nationaliteit. In 2022 bedroeg deze in Brussel 63% voor Belgen, bereikte hij een piek van 77,5% voor personen met de Europese maar niet-Belgische nationaliteit en haalde hij slechts 49% voor personen met een niet-Europese nationaliteit. Niet alles heeft echter te maken met nationaliteit, en het is belangrijk om de verschillende individuele kenmerken te kruisen, in het bijzonder het opleidingsniveau, en om de invloed van werkgevers mee te nemen in de analyse.

Deze verschillen in tewerkstellingsgraden zijn van doorslaggevend belang in Brussel, een kosmopolitische stad waar de meerderheid van de bevolking een buitenlandse nationaliteit of afkomst heeft. De **oorzaken van deze verschillen liggen in het aanbod van en de vraag naar werk. De vaardigheden en erkende opleidingen van de kandidaten zijn niet altijd in overeenstemming met deze die de werkgevers vragen. De ontwikkeling van vaardigheden is een cruciale hefboom om de participatie op de arbeidsmarkt**

Geoffrey Minne

Econoom bij de Nationale Bank van België en gespecialiseerd in de arbeidsmarkt.

te vergroten, maar niet alleen voor kandidaten van buitenlandse afkomst. Sommige werkgevers **discrimineren** ook op manieren die verboden zijn en die een verlies van menselijk kapitaal in economische termen betekenen.

Brupartners: De problemen die de Brusselse arbeidsmarkt kenmerken, zijn meer structureel. Kunt u dat verklaren?

Geoffrey Minne: De meeste problemen in verband met de arbeidsmarkt in Brussel zijn niet het gevolg van een conjuncturele vertraging van de economie en waren er al **vóór de COVID-19-crisis**. Laten we twee problemen nemen die de Belgische arbeidsmarkt op dit moment kenmerken: het **tekort aan arbeidskrachten** en de **lage tewerkstellingsgraad**.

Ten eerste werden de meeste beroepen waarvoor het moeilijk is om mensen aan te werven in Brussel in 2019 al door Actiris als **knelpuntberoepen** aangemerkt. Het gaat om artsen, kinderverzorgsters, leerkrachten, boekhouders, elektriciens, dakdekkers, koks en vele andere. In veel gevallen is er een **gebrek aan basisvaardigheden** (ook deze die geen lange studies vereisen) en worden de **arbeidsomstandigheden** als moeilijk ervaren. Dit zijn al lang bestaande

DEBATTEN/WEBINARS

problemen die bij de wortel moeten worden aangepakt.

Ten tweede lag de tewerkstellingsgraad in Brussel 2,5 procentpunten lager dan in de Europese Unie in het derde kwartaal van 2023, en in de afgelopen tien jaar is de participatie er onder het gemiddelde gebleven. Langdurig werklozen hebben er ook een groter aandeel in de werkloosheid. Zelfs de inschakeling van Oekraïense migranten op de arbeidsmarkt verloopt trager en zwakker in België en in Brussel in het bijzonder dan in de buurlanden, wat erop wijst dat het "mechanisme" om toegang te krijgen tot werk minder efficiënt of soepel is.

Brupartners: Wat zijn de verschillende hefbomen waaraan moet worden gewerkt om het aantal arbeidskrachten in het Brussels Gewest te verhogen?

Geoffrey Minne: Aangezien de uitdagingen voornamelijk van structurele aard zijn, moeten de hefbomen worden gevonden in de hervormingen die de manier waarop de economie werkt

duurzaam zullen verbeteren. Kwalificaties en vaardigheden zijn de zenuwen van de oorlog als we de tekorten willen wegwerken en de tewerkstellingsgraad willen verhogen. Enerzijds vereist de snelheid van de technologische ontwikkelingen dat vaardigheden regelmatig worden bijgewerkt, en anderzijds is het opleidingsniveau positief gecorreleerd met deelname aan de arbeidsmarkt.

Een tweede hefbom is het verbeteren van, zowel de fysieke als professionele, mobiliteit. België is berucht om zijn gebrek aan dynamiek op de arbeidsmarkt, en met name op geografisch vlak. In dit opzicht kunnen oplossingen komen van de werkgevers, door flexibel te zijn op het vlak van werkuren en werkwijzen, van de werknemers, door mobieler te zijn in de werkregio, en van de overheden, door het vervoersaanbod aan de nieuwe behoeften aan te passen. Het aantal Brusselaars dat in Vlaanderen werkt is toegenomen en gelet op het aantal vacatures, ook in de zeer nabije randgemeenten, is er ruimte voor progressie.

Natuurlijk zijn er nog tal van andere hefbomen die specifiek zijn voor verschillende groepen werknemers, en gezien er niet slechts één groep is waarvan de tewerkstellingsgraad moet worden verhoogd, moet de oplossing multidimensionaal zijn. De opvang van jonge kinderen in crèches of naschoolse opvang is bijvoorbeeld van cruciaal belang voor gezinnen in het algemeen en eenoudergezinnen in het bijzonder. Personen van vreemde nationaliteit die één van de landstalen leren, hebben ook een paspoort voor tewerkstelling in handen.

De verschillende hefbomen waaraan moet worden gewerkt om het aantal arbeidskrachten in het Brussels Gewest te verhogen, zijn terug te vinden in de hervormingen die de werking van de economie duurzaam zullen verbeteren

Klik [hier](#) om de presentatie van Geoffrey Minne te lezen.

Sociale Top 2024

Op 5 maart 2024 kwamen de Brusselse regering en sociale partners bijeen voor een Sociale Top, de 5de en laatste van deze legislatuur. Het doel was om de balans op te maken van de acties van de voorbije 5 jaar en vooral om vooruit te kijken naar de belangrijke thema's voor de toekomst van het Gewest. De **kritieke begrotingssituatie**, waarin het Brussels gewest zich vandaag bevindt, gekoppeld aan de **toenemende bestaansonzekerheid van de bevolking** en een **verlies aan aantrekkingskracht voor de bedrijven**, kondigt een legislatuur 2024-2029 vol uitdagingen aan.

Tegenover deze realiteit hebben de sociale partners de ontslagnemende regering een reeks dossiers voorgelegd, waaraan ze tijdens de volgende legislatuur bijzondere aandacht zullen besteden, zoals de economie (aantrekkingskracht van het Gewest, Shifting Economy), tewerkstelling en opleiding (kwaliteit van de tewerkstelling, discriminatie, tekorten in de gezondheidssector), mobiliteit (Good Move, parkeren), fiscaliteit, gezondheid (kwaliteitsvolle dienstverlening aan de bevolking) en huisvesting.

De sociale partners stelden ook de **adviesfunctie** in het Brussels gewest aan de orde, die centraal staat in hun opdrachten. Tussen het nieuwe overlegmechanisme van de zogenaamde "gedeelde prioriteiten", waarvan een evaluatie onlangs de relevantie heeft aangetoond, en de vermenigvuldiging van adviesorganen in ons Gewest, is het essentieel om dit landschap te herdenken.

De gedeelde mobiliteit beter gereguleerd te Brussel

Het Brussels gewest heeft beslist om de regels voor gedeelde steps, fietsen en scooters aan te scherpen. Het doel is om **het aantal operatoren en de totale vloot te beperken** en om **het parkeren buiten de voorbehouden zones (dropzones) te verbieden**.

Als gevolg hiervan zijn Bolt en Dott sinds 1 februari de enige 2 operatoren die in totaal 8.000 deelsteps in Brussel mogen aanbieden (tegenover meer dan 20.000 voorheen). Andere operatoren werden ook belast met het verdelen van het aanbod aan deelfietsen, scooters en bakfietsen.

Bovendien kunnen gebruikers volgens de nieuwe regels hun voertuigen aan het einde van hun traject niet meer op slot zetten als ze dit doen buiten een openbare dropzone, waarvan het netwerk momenteel over heel Brussel wordt uitgerold.

Dit systeem is van kracht in 11 Brusselse gemeenten: Sint-Agatha-Berchem, Koekelberg, Evere, Sint-Pieters-Woluwe, Etterbeek, Elsene, Sint-Gillis, Jette, Ganshoren, Watermaal-Bosvoorde en Oudergem, waar voldoende dropzones zijn aangebracht op de openbare weg.

April 2024 – nr. 43

Periodieke publicatie van Brupartners

Rapport 2024 van het Brussels Comité van Klimaatdeskundigen

Eind maart stuurde het Comité van Klimaatdeskundigen zijn rapport over de bijdrage van het Brusselse overheidsbeleid tot de klimaatdoelstellingen naar de Regering en het Parlement.

Dit jaarverslag, het resultaat van de werkzaamheden van het Comité tijdens de periode 2023, analyseert **5 thema's**, belicht **8 uitdagingen** en formuleert **40 aanbevelingen** aan de Regering.

Dit verslag ontwikkelt een aantal beleidsbeginselen, zoals een **betere coördinatie van plannen en uitdagingen** en het **versterken van de billijke transitie**. Het Comité belicht ook een aantal uitdagingen, zoals de moeilijkheid om het streefcijfer voor renovatie in het Gewest te halen, het koolstofvrij maken van verwarmingssystemen, of nog, de invoering van bindende doelstellingen inzake natuurbescherming.

Om een aantal van deze doelstellingen te halen, stelt het Comité voor om de schaal van de maatregelen te heroverwegen en waar mogelijk prioriteit te geven aan **de schaal van de wijk**.

Lees meer over dit rapport op de pagina's van de [internetsite](#) van Brupartners die gewijd zijn aan het Comité van Klimaatdeskundigen.

Sociaaleconomisch Overzicht 2023

Het Sociaaleconomisch Panorama van het BISA wordt jaarlijks gepubliceerd en geeft een overzicht van de economische, sociale en milieusituatie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

De editie 2023 van dit Panorama schetst deze situatie op basis van de meest recente statistieken en projecties. Aan bod komen onder meer **de demografische impact van de oorlog in Oekraïne** op het Gewest, **de huidige trend van startende ondernemingen in de hoofdstad**, **de evolutie van het waterverbruik door de Brusselaars** en **de evolutie van het aantal leerlingen in het kleuter-, basis- en secundair onderwijs in het Brussels Gewest**.

Meer informatie over het Sociaaleconomisch Panorama 2023 vindt u op de website van het [BISA](#).

BRUPARTNERS

Bischoffsheimlaan 26
1000 Brussel
02/205.68.68
www.brupartners.brussels
brupartners@brupartners.brussels

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER:

Caroline Vinckenbosch

LAY-OUT:

Idealogy – Schaerbeek

ILLUSTRATIES:

Omslag | Shutterstock
Actualiteit | Shutterstock
Dossier | Shifting Economy.brussels, Shutterstock
Focus | Shutterstock
De Debatten van Brupartners | Anne Posma, Geoffrey Minne, Shutterstock, NMBS
Nieuws in het kort | Shutterstock
Publicaties | CVK, BISA

REDACTIECOMITÉ:

Woord vooraf | Jan De Brabanter
In de kijker | Siham Chaouch, Coralie Waeyenbergh
Dossier | Alexis Gérard
Focus | Gersende Charpentier
De Adviezen van Brupartners | Siham Chaouch, Coralie Waeyenbergh
De Debatten van Brupartners | Siham Chaouch, Coralie Waeyenbergh
Nieuws in het kort | Alexis Gérard, Siham Chaouch, Coralie Waeyenbergh
Publicaties | Youssouf Bady, Siham Chaouch, Coralie Waeyenbergh
Vertaling | Rik Duynslager, Eric Vanderheyden

DANK AAN:

Jihane Annane, Geoffrey Minne, Anne Posma en Isabelle Thomas voor de toegestane interviews.